

UNELMILLE SIIVET

Näytön suunnittelun ohjaus

Maire Rönkkö

**Kehittämishankeraportti
Maaliskuu 2006**

**JYVÄSKYLÄN
AMMATTIKORKEAKOULU**
Ammatillinen opettajakorkeakoulu

JYVÄSKYLÄN
AMMATTIKORKEAKOULU

KUVAILULEHTI

10.3.2006

Tekijä(t) Rönkkö, Maire	Julkaisun laji Kehittämishankeraportti	
	Sivumäärä 47	Julkaisun kieli Suomi
	Luottamuksellisuus ☐	
Työn nimi Unelmille siivet Näytön suunnittelun ohjaus		
Koulutusohjelma Ammatillinen opettajakorkeakoulu, Opettajan pedagogiset opinnot (60 p)		
Työn ohjaaja(t) Weissmann, Kirsti		
Toimeksiantaja(t)		
Tiivistelmä Aikuiskoulutuksen henkilökohtaistaminen on haaste, joka koskettaa koko aikuiskoulutuksen kenttää. Sen ohjaavana periaatteena on asiakaskohtaisuus. Henkilökohtaistaminen sisältyy tutkinnon suorittamisen kaikkiin vaiheisiin: hakeutumiseen, näytön suorittamiseen ja tarvittavan ammattitaidon hankkimiseen. Tutkinnon suorittajan tulee saada asiallinen ohjaus näyttönsä suunnitteluun. Näytöt ja aiemmin opitun tunnistaminen ja tunnustaminen ovat keskeisiä toimin- tomuotoja henkilökohtaistamiseen pyrittäessä. Ohjaus näytön suunnittelussa on tullut yhä tärkeämmäksi nykypäivän tutkinnon suorittajan opiskelun tukena. Näytön suunnittelussa jokaiselle laaditaan henkilökohtainen näyttösuunnitelma, joka mahdollistaa opiskelijan tarpeiden huomioimisen. Savon ammatti- ja aikuisopiston yrittäjän ammattitutkinnossa tutkinnon suorittajille on ohjausta näytön suunnittelussa. Palautekyselyllä kartoitettiin yrittäjän ammattitutkinnon suorittajien ohjausta näytön suunnittelussa sekä heidän kokemuksiaan ohjauksesta ja sen riittävydestä. Tutkinnon suorittajat kokivat ohjauksen tarpeellisuuden näytön suunnittelun tukena. Ohjauksen haasteena nähtiin osaamisen tunnistaminen ja tutkinnon suorittajien lähtötilanteen huomioiminen. Tulevaisuudessa on vahvistettava opettajien ohjausosaamista ja laadittava selkeä ohjaussuunnitelma resurssineen ja vastuuhenkilöineen. Pääosin aikuisopiskelijat kokivat saavansa melko hyvin ohjausta eri muodoissa ja erilaisten ohjausmenetelmien avulla.		
Avainsanat (asiasanat) aikuisopiskelu, henkilökohtaistaminen, ohjaus, näyttötutkinnot		
Muut tiedot		

10.3.2006

Author(s) Rönkkö, Maire	Type of Publication Development project report	
	Pages 47	Language Finnish
	Confidential ☐	
Title WINGS FOR DREAMS Guidance in a planning of the competence test		
Degree Programme Teacher Education College, Jyväskylä University of applied sciences		
Tutor(s) Weissmann, Kirsti		
Assigned by		
Abstract Individualisation in Adult Education and Training is a challenge to everyone in the field of the Adult Education. Individualisation is a customer based approach. The individualisation process is divided into three phases according to the customer's need; application phase, competence phase and completing the vocational skills phase. Students will be given objective guidance in the planning of his or her competence test. Competence tests and the identification and accreditation of prior learning are central activities when developing individuality. At this competence phase an individual competence-based test plan is drafted, in which the student along with the advisor assessor compile a plan according to which the student will carry out the required competence tests. Students are entitled to receive support and advisory counselling throughout the entire process. Students of Savo Vocational College have guidance for the competence test. The aim of this feedback survey was to examine guidance in the planning of competence test of students of Further Qualification for Entrepreneurs and their experiences about guidance. Students' opinions about the need of guidance were positive. The challenge of the guidance in the planning of competence test was the identification and accreditation of prior learning. In the future teachers' guidance know-how has to be strengthened. In addition a clear plan has to be drawn up how to take care of guidance and how much time and money is used for students' guidance.		
Keywords adult study, individualisation, competence-based qualifications, guidance		
Miscellaneous		

SISÄLTÖ

1 JOHDANTO	5
2 KEHITTÄMISHANKKEEN TAVOITTEET	6
3 NÄYTTÖTUTKINNOT	8
3.1 Aikuisten näyttötutkinnot ja yrittäjän ammattitutkinto	8
3.2 Henkilökohtaistaminen näyttötutkinnossa.....	12
3.2.1 Näyttöjen henkilökohtaistaminen - asiakaslähtöisyys.....	12
3.2.2 Henkilökohtaistaminen yrittäjän ammattitutkinnossa.....	17
3.3 Aikuinen oppijana	19
4 OHJAUS NÄYTTÖTUTKINTOPROSESSISSA.....	23
4.1 Ohjauksen määrittelyä.....	23
4.2 Oppijan ja ohjaajan rooleista	25
4.3 Ohjaus ja sen menetelmät näytön suunnittelussa	29
5 NÄKÖKULMIA NÄYTÖN OHJAUKSEN HENKILÖKOHTAISTAMISEEN	33
LÄHTEET	37
LIITTEET	
Liite 1: APL-prosessi (aiemmin opitun tunnistaminen ja tunnustaminen).....	40
Liite 2: Savon ammatti- ja aikuisopiston henkilökohtainen näyttösuunnitelma.....	41
Liite 3: Palautekyselyn lomake.....	46
KUVIOT	
Kuvio 1. Henkilökohtaistamisen polku näyttötutkinnoissa.....	7
Kuvio 2. Henkilökohtaistamisen kolme vaihetta.....	14
Kuvio 3. Opiskelijan itseohjautuvuusvalmiuden yhteys opettajan optimaaliseen rooliin.....	21
Kuvio 4. Salmiakkimalli.....	26
Kuvio 5. Jaetun asiantuntijuuden mahdollistava ohjausmalli.....	27

1 JOHDANTO

Aikuiskoulutuksen näyttötutkintojärjestelmän kehittäminen joustavaksi ja asiakaskohtaiseksi on mielenkiintoinen ja ajankohtainen haaste. Muutokset ympäristössämme ovat nopeita ja niihin sopeutuminen sekä erilaisten tilanteiden hallinta edellyttävät jatkuvaa oppimista. Aikuiset haluavat yhä useammin kehittää olemassa olevia taitojaan sekä ihmisenä että ammattilaisena eli olla elinikäisiä oppijoita. Elinikäisen oppimisen periaatteisiin kuuluu Otalan (1999, 17) mukaan, että osaaminen on jokaisen omaa pääomaa, jonka ylläpidosta ja kehittämisestä jokainen vastaa viime kädessä itse. Oppia voi hankkia monella tavalla ja osaamisen voi halutessaan virallistaa. Tutkintoja on mahdollista suorittaa elämän eri vaiheissa ja niiden kautta voi hankkia itselleen vaikka uuden muodollisen pätevyyden.

Opetushallituksen koulutuksen järjestäjille ja toteuttajille tarjoama aikuiskoulutuksen projekti (AiHe 2001–2006) on oppimisen ja tutkintojen suorittamisen henkilökohtaistamista tukeva ja kehittävä projekti. Näyttöjen henkilökohtaistaminen tarkoittaa tutkinnon suorittajalle sopivien ja perusteltujen tutkinnon perusteita noudattavien näyttöjärjestelyjen suunnittelua ja käyttöä, tutkinnon suorittajan tarvitsemaa ohjausta, neuvontaa sekä tarvittavien tukitoimien käyttämistä näyttötutkinnossa ja/tai siihen tarvittavan ammattitaidon hankkimista. (Rikkinen, Heikkinen, Ihanainen & Nurmi 2005, 9). Henkilökohtaistaminen tutkinnon suorittamisessa toteutuu kolmessa eri vaiheessa: hakeutumisen, näytön suorittamisen ja tarvittavan ammattitaidon hankkimisen vaiheessa.

Henkilökohtaistaminen alkaa tutkinnon suorittajan ensimmäisestä yhteydenotosta ja päättyy tutkinnon tai sen osan valmistuttua. Henkilökohtaistamisen ohjaava periaate on asiakaskohtaisuus. Ohjauksen kehittäminen on osoittautunut keskeiseksi tekijäksi joustavassa ja asiakaskohtaisessa näyttötoiminnassa. Perinteisestä opetuksesta ohjaukseen siirryttäessä opettajan ja opiskelijan roolit muuttuvat.

Ammatillisen aikuiskoulutuksen opettajan yhdeksi tärkeimmäksi ammatilliseksi työvälineeksi nousee ohjauksellisuus. Ohjauksella voidaan yhdistää erilaisia

oppimismuotoja ja tukea aikuisten yksilöllistä etenemistä. Ohjauksen tarkoituksena on auttaa opiskelijoita oman oppimisprosessinsa henkilökohtaistamisessa. Siinä korostuvat vuorovaikutuksellisuus, yksilön kunnioittaminen ja huomiointi sekä tilan ja ajan antaminen aikuiselle oppijalle. Ohjauksen taustalla on humanistinen ihmiskäsitys: ohjaus on opiskelijan auttamista ja tukemista kasvamiseen ja muutokseen hänen itselleen asettamiensa tavoitteiden pohjalta. (Pasanen 2000, 105–124.)

Koska aikuisten oppijoiden ohjaus on kokonaisvaltaista, oppijaa ja hänen oppimistaan tukevaa tarkoituksellista toimintaa, opettajan ammattitaitoon pitää kuulua sisällön asiantuntemuksen lisäksi vuorovaikutuksellisia taitoja. Ihmisten kohtaamisissa kuuntelun ja kunnioittavan vuorovaikutuksen kautta syntyvät kokemukset ovat perusta niin henkilökohtaistamiselle kuin inhimilliselle ammattitaidolle.

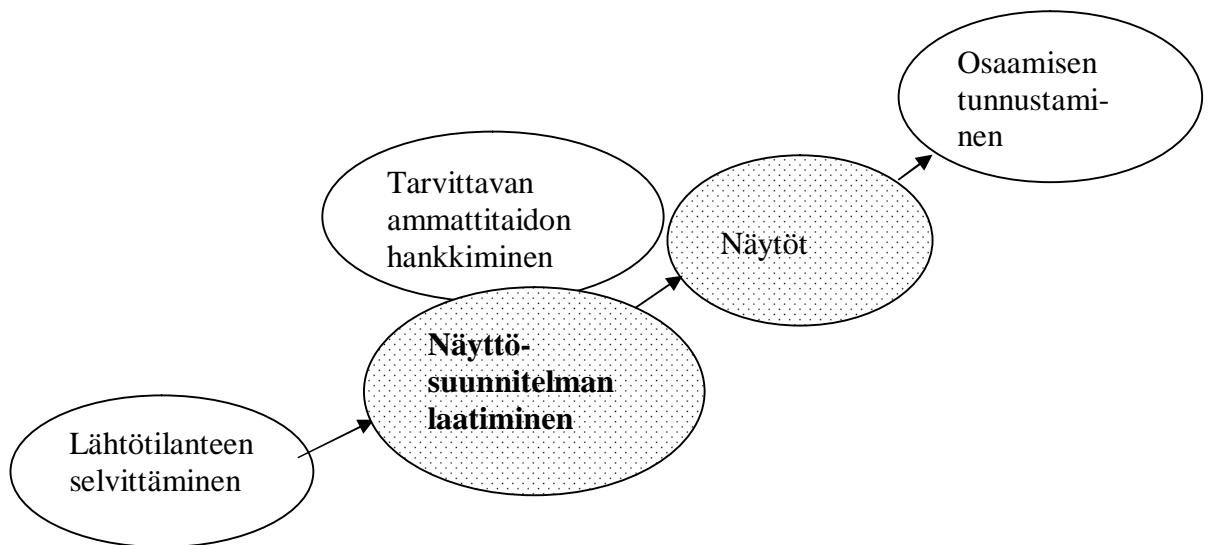
2 KEHITTÄMISHANKKEEN TAVOITTEET

Tämän kehittämishankkeen tavoitteena on osaltaan kehittää Yrittäjän ammattutkinnon näyttötutkintojärjestelmää sellaiseksi kokonaisuudeksi, että asiakkaat eli tutkinnon suorittajat saavat asiantuntevaa ohjausta näyttönsä suunnitteluun. Lähtökohtana on näyttötutkintoja koskeva henkilökohtaistamismääräys (Opetushallitus 2005). Näytöt, näyttökokeet ja aiemmin suoritettun tai opitun hyväksilukeminen sekä yleensä osaamisen tunnustaminen ovat keskeisiä toimintomuotoja yksilökohtaisuuteen pyrittäessä. Opiskelijan näkökulmasta henkilökohtaistamisen tavoitteena on luoda niin onnistuneet puitteet, että hänellä on realistiset mahdollisuudet selviytyä näyttötutkinnosta hyväksytysti. Lisäksi työni tavoitteena on oman osaamiseni kehittäminen näyttötutkinnoissa ja opiskelijoiden ohjauksessa. Olenhan tullut opettajaksi toisesta ammatista ja minulta puuttuu pedagoginen pätevyys.

Hankeessani pohdin mm. seuraavia kysymyksiä:

1. Minkälaista ohjausta yrittäjän ammattitutkinnon suorittajat ovat saaneet näytön suunnittelun henkilökohtaistamisen vaiheessa?
2. Kuinka ohjaus on vastannut yrittäjäopiskelijoiden ohjaustarpeisiin?
3. Minkälaisia ovat yrittäjäopiskelijoiden kokemukset näytön suunnittelun ohjauksesta ja sen riittävydestä?

Näyttötutkinnon kolmen vaiheen henkilökohtaistaminen (kts. sivu 14) on niin laaja kokonaisuus, että hankkeeni rajoittuu henkilökohtaistamisen polussa kuvion 1 mukaisesti näytön suorittamisen vaiheeseen ja lähinnä näytön suunnitteluun. Siihen sisältyy näyttöihin liittyvien arvioinnin kriteereiden selkiyttäminen, henkilökohtaisten näyttösuunnitelmien laatiminen (HENSU, liite 1), näyttöaineiston toteuttamisen ohjaus sekä näyttöihin liittyvien käytännön järjestelyjen tiedotus. Kehittämishankkeeni tavoitteena on kartoittaa meneillään olevan yrittäjäkoulutuksen opiskelijoiden kokemuksia yksilöllisen ohjauksen onnistumisesta ennen heidän ensimmäistä näyttöään.

- Tutkinnon valinta
- Nykyinen ammatillinen osaaminen
- Taustatekijät
- Opiskelemisen edellytykset
- Tukitoimet

- Tutkinnon perusteet
- Työhön soveltuva
- Opiskelijalle soveltuva
- Näyttöjärjestelyt: aika, paikka
- Arvioijat
- Ohjaus ja tuki

- Näyttöjärjestelyt
- Arvioijat
- Tutkintosuoritukset

- Arviointikeskustelu
- Kolmikantainen arviointi
- Itsearviointi
- Dokumentointi
- Tutkintotodistus

KUVIO 1. Henkilökohtaistamisen polku näyttötutkinnoissa (Huhtala 2005)

Menetelmäksi valitsin kyselytutkimuksen, koska survey¹ on oivallinen menetelmä kerätä standardoitua tietoa tutkinnon suorittajien kokemuksista ja mielipiteistä yrittäjän ammattitutkinnon näytön suorittamisesta. Surveytutkimuksia käytetään yleisesti myös vastaajien tietojen, mielipiteiden, asenteiden, arvojen ja ideologioiden selvittämiseen (Uusitalo 2001, 92). Palautelomakkeena (liite 2) käytin näyttötutkintotoiminnan kolmen vaiheen henkilökohtaistamisen toiminnan laadun arviointimittaria, joka on testattu Oulaisten terveydenhuolto-oppilaitoksessa sosiaali- ja terveysalan perustutkintoa suorittavilla hoidon ja huolenpidon tutkinnon osassa. Arviointimittarin muuttujat näyttötutkinnon suorittamisvaiheen henkilökohtaistamisessa ovat näytön edellytykset, näyttösuunnitelma, tuki, ammattitaidon arviointi ja toiminnan kehittäminen (Puheenaiheita syksy/kevät 2005, 4-8.) Työni kohdistuu aikaan ennen näyttöä, joten poistin palautelomakkeesta arviointimuuttujan kysymykset. Tutkinnon suorittajat saivat lomakkeen sähköpostina 17.2.2006 juuri ennen yrittäjän ammattitutkinnon ensimmäisen osan näyttöjen suorittamista. He vastasivat suoraan sähköpostilla oppilaitokselle. Palautteen tulokset on esitelty yhdessä tietoperustan kanssa.

3 NÄYTTÖTUTKINNOT

3.1 Aikuisten näyttötutkinnot ja yrittäjän ammattitutkinto

Omaehtoinen² ammatillinen aikuiskoulutus on vapaaehtoista ja tarjoaa aikuisille heidän tarpeistaan lähtevän mahdollisuuden ammattitaidon kehittämiseen ja osaamisen osoittamiseen. Näyttötutkintojärjestelmä perustettiin vuonna 1994 säädetyllä ammattitutkintolailla (L 306/1994). Järjestelmää koskevat säädökset siirrettiin lakiin ja asetukseen ammatillisesta aikuiskoulutuksesta (L21.8.1998/631 ja A 6.11.1998/812), jotka tulivat voimaan vuoden 1999 alussa. Näyttötutkinnot (ammatillinen perustutkinto, ammattitutkinto ja erikoisammattitutkinto) ovat vakiinnuttaneet asemansa koulutusjärjestelmässä ja vuosit-

¹ Survey-tutkimus: kerätään tietoa standardoidussa muodossa joukolta ihmisiä. Tyypilliset piirteet: tietyistä ihmisjoukosta poimitaan otos yksilöitä; kerätään aineisto, useimmiten suhteellisen pieni; aineisto jokaiselta yksilöltä standardoidussa muodossa; tavallisesti käytetään kyselylomaketta tai strukturoitua haastattelua. Kerätyn aineiston avulla pyritään kuvailemaan, vertailemaan ja selittämään ilmiötä. (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2001, 122).

² Omaehtoisen koulutuksen rahoitusvastuu on valtiolla, opiskelijan kotikunnalla ja opiskelijalla. Opiskelijat maksavat tästä yrittäjäkoulutuksesta itse 180 euroa.

taisten tutkintosuoritusten määrä on kasvanut jatkuvasti. Vuonna 2004 koko tutkinnon suorittajia oli 28 144, joista yrittäjän ammattitutkinnon suorittajia 513. Aikuiset voivat osoittaa näyttötutkinnoilla ammattitaitonsa ja saada osaamises-taan virallisen tunnustuksen – tutkintotodistuksen.

Näyttötutkintojärjestelmän keskeisiä periaatteita ovat kolmikantayhteistyö (työnantaja- ja työntekijätahot sekä opetusalan yhteistyö), tutkintojen riippumat-tomuus ammattitaidon hankkimistavasta ja ammattitaidon osoittaminen näytöil-lä. (Näyttötutkinto-opas 2003, 12–13.) Näyttötutkinnot ovat rakenteeltaan mo-dulaarisia. Ne muodostuvat työelämästä ja sen kehittymistarpeista johdetuista tehtäväkokonaisuuksista, joille on ominaista toiminnallisen ja tiedollisen perus-tan yhteisyys, ammattitaidon monipuolisuus sekä työprosessin ja sen tulosten yhdentyminen. (Yrittäjän ammattitutkinto 2001.) Näytöt järjestetään ja suoritetaan joustavasti tutkinnon osa kerrallaan. Toimintaa valvovat tutkintotoimikun-nat ja opetushallitus.

Tutkinnon suorittajat osallistuvat tavallisesti myös tutkinnon valmistavaan kou-lutukseen, jonka opetussuunnitelma on tutkintojen perusteiden mukainen. Kou-lutus ja siihen sisältyvät näytöt on jäsennettävä tutkinnon osien mukaisesti. (Yrittäjän ammattitutkinto 2001, 5.) Koulutuksen sisältö ja kesto määritellään opiskelijan aikaisemman koulutuksen ja kokemuksen perusteella. Valmistavan koulutuksen tavoitteena on kehittää tutkinnon suorittajan ammattitaitoa, jonka hän osoittaa näytöissä. Tutkinnon järjestäjä sitoutuu järjestämissopimuksessa järjestämään mahdollisuuksia suorittaa näyttötutkintoja myös ilman valmistavaa koulutusta. Näyttöjen arviointi edellyttää järjestelmällistä aineiston keräämistä, päätöksentekoa ja dokumentointia tutkinnon suorittajan ammatillisista ja työ-toimintavalmiuksista suhteessa tutkinnon perusteissa määriteltyihin ammattitai-tovaatimukseen ja arviointikriteereihin. Näyttöympäristön tulee olla todellinen tai mahdollisimman aito. Arvioinnissa käytetään monipuolisesti erilaisia arviointi-menetelmiä kuten havainnointia, haastatteluja, kyselyjä, aikaisempia dokumen-toituja näyttöjä sekä itse- ja ryhmäarviointia.

Yrittäjän ammattitutkinto on lähinnä aikuisille tarkoitettu näyttötutkinto. Ammatti-tutkinnossa voi vaativissa tehtävissä kolme vuotta toiminut henkilö osoittaa vi-

rallisesti pätevyytensä alan ammattilaiselta vaadittavasta ammattitaidosta. Opetushallitus on vahvistanut uudet Yrittäjän ammattitutkinnon perusteet 1.11.2001 lukien. Tässä tutkinnossa on kolme pakollista osaa: liikeidean täsmentäminen, liiketoimintasuunnitelman laatiminen ja liiketoimintasuunnitelman toteuttaminen (Yrittäjän ammattitutkinto 2001). Tutkinnon perusteet sisältävät ammattitaitovaatimukset, arvioinnin kohteet ja kriteerit (yhteensä 73) sekä ammattitaidon osoittamistavat. Yrittäjän ammattitutkinnon ammattitaitovaatimukset on määriteltä tasolle, jota edellytetään yritystoiminnan käynnistämistä suunnittelevilta tai jo muutaman vuoden toimineilta yrittäjiltä. Tutkinnon keskeinen sisältö on liikeidean työstäminen liiketoimintasuunnitelmaksi ja sen vieminen käytäntöön.

Yrittäjyys vaatii monipuolista ammattitaitoa ja osaamista. Oman ammatin hyvä hallinta ja siihen liittyvät tiedot, taidot ja kokemus ovat perusvaatimuksia yrittäjäksi lähtemiseen. Savon ammatti- ja aikuisopistossa syksyllä 2005 alkaneen yrittäjän ammattitutkinnon valmistavaan koulutukseen osallistuu toisen palveluksessa eri tehtävissä ja ammattialoilla toimivia henkilöitä, joista jotkut ovat toimineet aiemmin yrittäjinä tai ovat perheyrityksessä sukupolvenvaihdostilanteessa. Opiskelijana on 15 aikuista oppijaa; 12 naista ja kolme miestä. He opiskelevat ja kehittävät oman yrityksensä keskeisiä asioita. Opiskelun aikana käydään läpi yrittäjän ja yrityksen menestymisen kannalta keskeisiä perusasioita mm. yrittäjän oman osaamisen kartoitus, yrityksen liiketoiminnan suunnittelu, markkinoinnin ja talouden suunnittelu, sopimuslainsäädäntö sekä johtamiseen liittyvät asiat. Tutkintoon valmistava koulutus toteutetaan 20.9.2005–13.5.2006 monimuoto-opetuksena, jossa suurin osa oppimisesta tapahtuu itsenäisesti opiskellen joko omassa yrityksessä tai työyhteisössä. Tässä koulutuksessa on 18 lähipäivää, joiden välillä opiskelijat saavat ohjausta opiskelunsa tueksi mm. verkko-oppimisympäristön (Moodle) kautta.

Tutkinnon suorittaminen alkaa opiskelijan osaamistason kartoituksella ja henkilökohtaisella opintojen suunnittelulla, jolloin laaditaan henkilökohtainen oppimissuunnitelma eli HOPS. Tämän koulutuksen yrittäjäopiskelijoiden kanssa on koulutuksen alussa laadittu hopsit. Niiden tekemisessä on otettu huomioon aikaisemmin hankittu ammattitaito, jonka opiskelija on saanut työ- tai muulla kokemuksella ja opinnoilla. Usein tästä ammattitaidosta on kirjallinen dokumentti,

joka mahdollisesti liitetään hopsiin. Henkilökohtainen opiskelusuunnitelma on opiskelijan elämäntilanteen, opiskelutaitojen, ammattitaidon vahvuuksien ja heikkouksien sekä opiskeluun kohdistuvien tavoitteiden selvittämistä.

Tutkinnon suorittamisen alussa on laadittu myös henkilökohtainen näyttösuunnitelma, johon kirjataan tutkinnon suorittajan aikaisemman osaamisen tunnistaminen luotettavien dokumenttien pohjalta. Samalla arvioidaan, onko hakijalla realistiset mahdollisuudet suoraan näyttöön vai tarvitaanko lisäosaamisen hankkimista. Lisäksi suunnitellaan näyttöaineisto ja -tavat sekä aikataulut. Osaaminen tunnustetaan näytössä, kun näyttöjen arvioijat toteavat ammattitaidon vastaavan tutkinnon perusteita ja suoritus hyväksytään. Yrittäjäopiskelijat ovat pääosin suunnitelleet toteuttavansa näytöt tutkinnon osittain koulutuksen aikana tai viimeistään puolen vuoden kuluttua koulutuksen päättymisestä. Tutkinnon ensimmäisen ja toisen osan näytöt käynnistyivät 28.2. ja 1.3.2006, joihin osallistui kaksitoista opiskelijaa oman henkilökohtaisen näyttösuunnitelmansa mukaisesti. Tutkinnon toisen osan näytöt pidetään ennen pääsiäistä ja kolmannen osan näytöt toukokuun alussa ennen valmistavan koulutuksen päättymistä. Kolmannen osan näyttö jää monelta tutkinnon suorittajalta syksylle, koska opiskelijoiden yrityshankkeet edistyvät yksilöllisesti.

Yrittäjäopiskelijat näyttävät tutkinnon osan näytöt omassa yrityksessään tai vaihtoehtoisesti muussa soveltuvassa näyttöpaikassa. Näyttöä arvioivat kolmikannan mukaisesti yrittäjä-, työntekijä- ja opettaja-arvioija. Näytössä tutkinnon suorittaja arvioi omia yrittäjävalmiuksiaan ja kehittämistarpeitaan, oman yrityksensä liikeidean toteutuskelpoisuutta ja sen pohjalta laadittua liiketoimintasuunnitelmaa ja sen viemistä käytäntöön. Yrittäjän ammattitaitoa ovat sekä oman yrityksen toiminnan kehittäminen että henkilökohtainen kehittyminen yrittäjänä. Keskeinen osa näyttöä on keskustelu, jossa tutkinnon suorittajan näyttöaineiston pohjalta nousee esille kysymyksiä. Myös tutkinnon suorittaja arvioi omaa osaamistaan. Näytön jälkeen tapahtuvassa arviointikokouksessa tehdään arviointipäätös näytön hyväksymisestä tai hylkäämisestä. Suoritettujen näyttöjen tulokset toimitetaan tutkintotoimikuntaan hyväksyttäväksi.

3.2 Henkilökohtaistaminen näyttötutkinnossa

Aikuiskoulutuksen näyttötutkinnoissa tapahtuu aikaisemmin hankitun osaamisen tunnustamista, mutta eri oppilaitosten arvioinneissa käyttämät aiemmin opitun tunnistamis- ja tunnustamismenetelmät eroavat toisistaan. Sekavuutta on myös eri eurooppalaisten maiden käytännöissä ja tällainen sekavuus on Euroopan maiden kansalaisten kannalta erittäin ikävää. EU:n toimintapolitiikoissa korostetaan epävirallisen oppimisen ja arkioppimisen tunnustamisen merkitystä ja kehoitetaan jäsenmaita toimenpiteisiin yksilön eri oppimisympäristöissä hankkiman osaamisen aikaisempaa laajempaan selvittämiseen ja muodolliseen tunnustamiseen sekä menetelmien kehittämiseen (Opetusministeriön työryhmämuistioita ja selvityksiä 2004:27). Yksilön, etenkin aikuisopiskelijan kannalta tarkasteltuna, aikaisemman osaamisen tunnustaminen parantaa opiskelumotiivaatiota.

3.2.1 Näyttöjen henkilökohtaistaminen - asiakaslähtöisyys

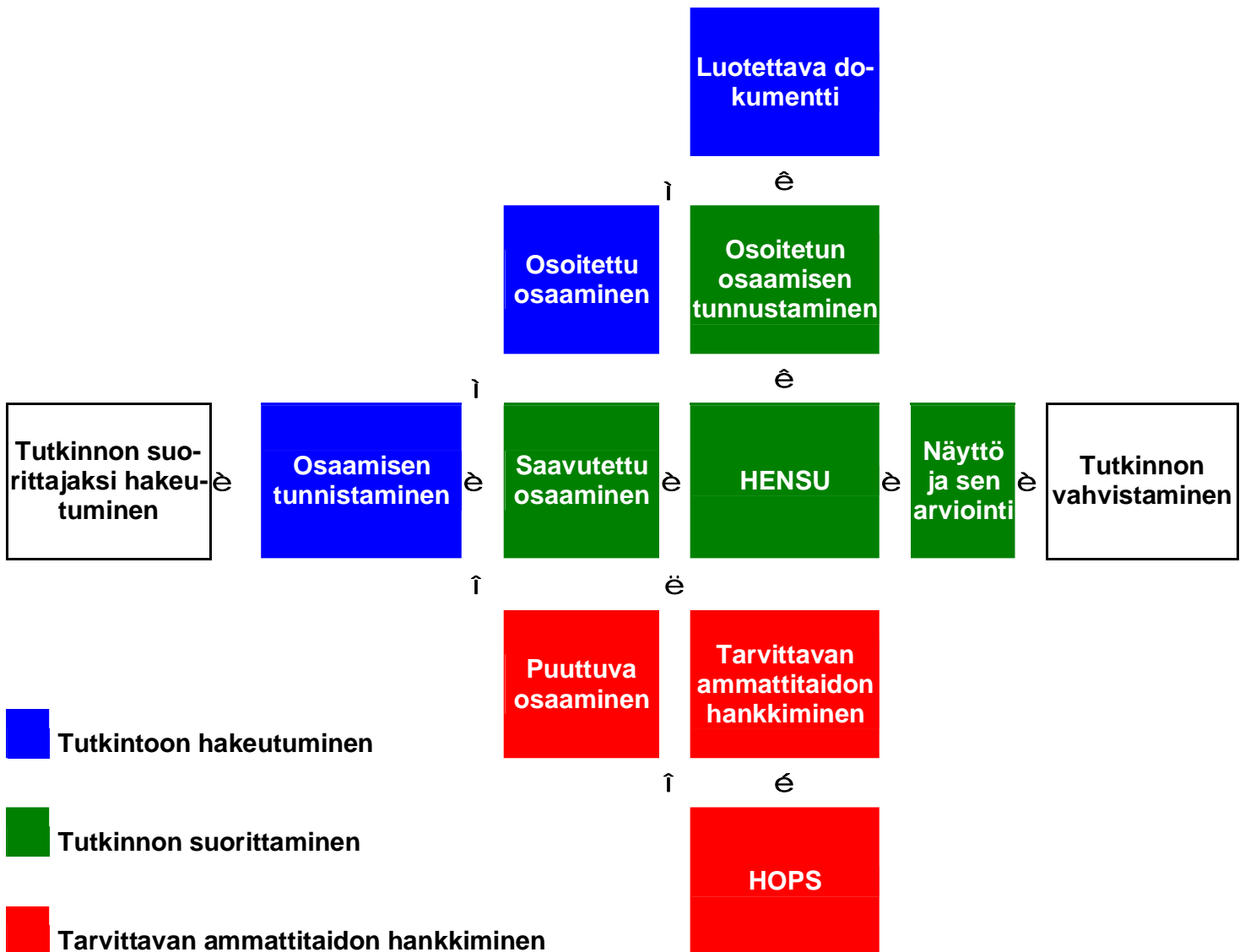
Koulutuksen järjestäjä, jolla on sopimus näyttötutkinnon järjestämisestä, huolehtii näyttötutkinnon ja siihen valmistavan koulutuksen henkilökohtaistamisesta. Näyttöjen henkilökohtaistamisessa on noudatettava Opetushallituksen määräystä (M 32/011/2005) ammatillisesta aikuiskoulutuksesta annetun lain (21.8.1998/631) 8 §:n mukaisessa näyttötutkintoon valmistavassa koulutuksessa ja näyttötutkinnoissa. Henkilökohtaistamisen uudistuneen määräyksen lähtökohtana on opiskelijan aiemman opitun tunnistaminen ja tunnustaminen. Osaamisen tunnistaminen tarkoittaa myös koulutuksen ulkopuolella opitun tunnistamista, dokumentointia ja tunnustamista. Osaamisen tunnistamiseen kerätään tietoa käyttämällä erilaisia alalle soveltuvia ja luotettavia menetelmiä esim. haastatteluja, atk-pohjaisia ja tutkintokohtaisia selvityksiä, työnäytteitä, työnäyttöjä, kokeiluja, kokeita ja itsearviointeja. Useimmiten osaaminen on hankittu aikaisemmassa koulutuksessa, työssä, harrastuksissa tai tarkemmin määrittelemättöminä elämäkokemuksina. (Rikkinen ym. 2005, 31.)

Opetusministeriön koulutuksen ja tutkimuksen kehittämissuunnitelmassa vuosille 1999–2004 korostetaan ammatilliseen aikuiskoulutukseen erikoistuneiden

oppilaitosten roolin ja pedagogisten toimintaedellytysten parantamista näyttötutkintopalveluiden tuottajina. (Gunnar & Pasanen & Pekkanen & Räsänen & Vuolle-Salonen 2005, 9.) Henkilökohtaistaminen haastaa aikuiskoulutukseen osallistuvat kehittämään toimintaansa asiakaslähtöisesti niin, että opetus- ja ohjaustoiminta tukevat aikuista oppijaa. Tavoitteena on mm., että tutkinnon suorittajan on saatava tarvitsemansa asiallinen ohjaus näytön suunnitteluun ja tarvitsemansa neuvonnan ammattitaitonsa osoittamiseen. Henkilökohtaistaminen toteutuu ohjauksessa, jossa voidaan käyttää erilaisia muotoja. Näyttöjen ja oppimisen henkilökohtaistamisessa oppilaitoksen rooli muuttuu resurssikeskukseksi, jolla on vastuu siitä, että erilaisten kansalaisten ammattitaitoa osataan tunnistaa ja arvioida luotettavasti mahdollisimman aidoissa työympäristöissä, ja että oppimista ohjataan ja opetusta järjestetään oppijan tarpeisiin (Rikkinen ym. 2005, 27). Henkilökohtaistaminen on opiskelijälähtöistä, mutta sitä raamittaa esimerkiksi tutkinnon perusteet. Näyttötutkintojärjestelmä perustuu ammattitaidon osaamisen näyttämiseen ja näyttötutkinnon henkilökohtaistamiseen eikä opintojen hyväksilukuun.

Osaamisen näkökulmasta henkilökohtaistaminen voidaan jakaa kuvion 2 mukaan kolmeen vaiheeseen:

- A henkilökohtaistaminen tutkinnon suorittajaksi/opiskelijaksi hakemisvaiheessa
- B henkilökohtaistaminen näyttöjen suunnittelussa ja toteutuksessa ja
- C henkilökohtaistaminen tarvittavan ammattitaidon hankkimisessa.

KUVIO 2. Henkilökohtaistamisen kolme vaihetta (osaamisen näkökulmasta)
(Ylä-Savon ammattiopisto)

Henkilökohtaistamisen hakeutumisvaiheessa selvitetään aiemmin saavutettu osaaminen ja selvitetään muut lähtökohdat kuten tavoiteltu tutkinto ja ohjauksen ja muiden tukitoimien tarve. Näyttötutkinnon suorittamisvaiheessa henkilökohtaistaminen tarkoittaa tutkinnon suorittajalle soveltuvien ja perusteltujen tutkintosuoritusten suunnittelua ja toteutusta tutkinnon perusteita noudattaen (Huhtala 2005, katso myös kuvio 1 sivu 7). Tarvittavan ammattitaidon hankkiminen toteutetaan joustavien opiskelujärjestelyjen ja oppimismahdollisuuksien suunnittelussa ja toteutuksessa.

Ennen näyttöä tapahtuva henkilökohtaistaminen näyttötutkinnon suorittamisessa tarkoittaa seuraavia vaiheita (katso kuvio 2):

1. Osoitetun osaamisen tunnustaminen. Mikäli tutkinnon suorittajan jo saavuttamasta ammattitaidosta on olemassa luotettavat dokumentit, hänen ei tarvitse osoittaa ammattitaitoaan (näyttö) kyseisissä osaamisen kriteereissä, vaan osoitettu osaaminen tunnustetaan kolmikantaisesti hänelle.
2. Perehdyttämisohjaus. Tutkinnon suorittaja osallistuu perehdyttämisohjaukseen, jossa selvitetään tutkinnon suorittajan ohjauksen tarve sekä muut tutkinnon suorittamiseen vaikuttavat henkilökohtaiset tekijät esimerkiksi lukihäiriö.
3. Henkilökohtaisen näyttösuunnitelman (HENSU) laatiminen. Tutkinnon järjestäjä ja tarvittaessa työelämän edustaja(t) ohjaavat tutkinnon suorittajaa laatimaan henkilökohtaisen näyttösuunnitelman. Ohjauksessa käsitellään mm. ammattitaidon osoittamistapojen ja näyttöympäristöjen valintaa. Tutkinnon järjestäjä ohjaa tutkinnon suorittajaa myös näyttöprosessin aikana.
4. Henkilökohtaisen näyttösuunnitelman hyväksyminen. Ohjauksessa tutkinnon suorittaja esittelee laatimansa hensun. Tarvittavat korjaukset ja lisäykset tehdään. Mikäli näyttösuunnitelman katsotaan olevan tutkinnon perusteiden mukaiset, tutkinnon suorittaja ja järjestäjä hyväksyvät näyttösuunnitelman allekirjoituksillaan.
5. Näytöt ja näyttökeskustelut. Tutkinnon suorittaja osoittaa ammattitaitonsa (näytöt), joiden yhteydessä käydään näyttökeskustelu. Tutkinnon järjestäjä ohjaa tutkinnon suorittajaa hänen tarpeidensa mukaan näyttöprosessin aikana. Ohjauksessa tarkastellaan näyttöprosessin toteutumista henkilökohtaisen näyttösuunnitelman mukaisesti ja tarpeen mukaan päivitetään näyttösuunnitelmaa. Näyttösuunnitelman laatimisessa otetaan huomioon opetushallituksen henkilökohtaistamismääräyksen ja tutkinnon perusteiden sisältämät asiat.
6. Arviointikeskustelu. Tutkinnon osat arvioidaan kolmikantaisesti arviointikeskustelussa. Tutkinnon suorittaja tekee itsearviointin.

Näytön toteuttamista varten laaditaan henkilökohtainen näyttösuunnitelma. Opetusministeriön työryhmä ehdottaa muistiossaan (OPM 2004:27, 30-31), että tutkinnon järjestäjä ja tutkinnon suorittaja tekevät yhdessä henkilökohtaisen

näyttösuunnitelman, joka perustuu aikaisemmin hankitun osaamisen tunnistamiseen ja josta ilmenevät seuraavat sisällöt:

Perehdyttäminen näyttötutkintosuoritukseen

- Ø arvioijien päätös tutkinnon suorittajan saavuttaman osaamisen tunnistamisesta dokumentoitujen suoritusten ja näyttöjen perusteella
- Ø perehdyttäminen tutkinnon suorittajan näytöissä osoitettavaan tutkinnon osiin

Näytön henkilökohtaistaminen

- Ø suoritettavaan tutkinnon osiin soveltuvien näyttöympäristöjen määrittäminen
- Ø tutkinnon osien näyttöajankohtien määrittäminen
- Ø tutkinnon suorittajan näytön suunnittelu ja toteutus

Ammattitaidon arviointi

- Ø arvioijien valinta (jäävittömyyden ja arviointikoulutuksen varmistaminen)
- Ø arvioijien työn määrittely ja arvioinnin työn ja vastuun jakaminen
- Ø tutkinnon suorittajan oma arvio ammattitaidostaan
- Ø arvioijien arviointijohtopäätöksen tekeminen arviointiaineistosta (kuka, mitä, milloin, missä)

Tutkinnon etenemisen seuranta

- Ø henkilökohtaisen näyttösuunnitelman tarkistus, tarvittavien muutosten kirjaaminen ja toteuttamisen varmistaminen

Laadun kehittäminen

- Ø palautteen hankkiminen
- Ø näyttöjen henkilökohtaistamisen arviointi
- Ø johtopäätösten tekeminen palautteesta ja arvioinnista ja korjaukset henkilökohtaistamisen toimintatapoihin ja menetelmiin.

3.2.2 Henkilökohtaistaminen yrittäjän ammattitutkinnossa

Savon ammatti- ja aikuisopistossa näyttötutkinnon henkilökohtaistamisessa noudatetaan Opetushallituksen määräyksen mukaisia periaatteita. Henkilökohtaistamisen kehittämistä on viety eteenpäin olemalla mukana Euroval-hankkeessa. Hankkeen tavoitteena on kehittää uusia menetelmiä arkioppimisen ja epävirallisen oppimisen kautta saavutetun osaamisen validointiin (Validoinnin laatujärjestelmä 2005, 3). Hanke luo eurooppalaista ja kansallista yhteneväisyyttä osaamisen tunnistamiseen ja tunnustamiseen. Nämä periaatteet on tehtävä näkyviksi myös oppilaitostasolle. Liitteessä 1 on esitetty kaaviona oppilaitoksemme henkilökohtaistamisen prosessin kokonaisuuden kuvaus. Kuvauksesta ilmenee, että APL (=aiemmin opitun tunnistaminen ja tunnustaminen) on kaiken taustalla. Henkilökohtaistaminen kulkee sekä koulutuksen ulkopuolella että koulutusrakenteen sisäpuolella.

Yrittäjäopiskelijoiden mielestä heidän aikaisemmin hankittu osaamisensa oli huomioitu vähintään hyvin. Ohjaajana havaitsin, että tutkinnon suorittajan aiemman osaamisen tunnistaminen olisi voitu tunnistaa paremmin, mikäli siihen olisi ollut enemmän tietämystä ja aikaa. Näin ollen yrittäjäopiskelijat suunnittelivat osoittavansa osaamisensa pääosin näytöillä.

Ryhmä perehdytettiin opiskelun alussa yrittäjän ammattitutkinnon näyttötutkinnon perusteisiin, näytöissä osoitettaviin tutkinnon osiin ja hensu-lomakkeeseen. Perehdyttämisohjausta ovat antaneet tutkinnon vastuuopettaja ja pääopettaja. Tämän jälkeen opiskelijat tuottivat itsenäisesti henkilökohtaisen näyttösuunnitelmansa ja varasivat ajan henkilökohtaiseen keskusteluun. Tähän liittyy näytön henkilökohtaistaminen siten, että tutkinnon suorittaja voi esittää osaamisen tunnistamista ja tunnustamista dokumentoitujen suoritusten ja näyttöjen perusteella, määrittää suoritettaviin tutkinnon osiin soveltuvan näyttöympäristön ja näyttöajankohdan. Pääopettaja neuvoo ja ohjaa henkilökohtaisesti jokaista opiskelijaa ohjauskeskusteluissa yksilöllisen tarpeen mukaan esimerkiksi tukemalla kirjallisten ohjeiden tulkitsemisessä ja ohjaamalla vaikean vaiheen yli kysymyksin. Ohjauskeskusteluun varatiin aikaa kaksi tuntia. Ohjausten kesto vaihteli tunnista

kahteen ja hensun teossa monella oli kaksi ohjauskertaa. Ennen ensimmäistä näyttöä henkilökohtaisia ohjauskertoja oli 2-4 kertaa. Lisäksi opiskelija voi saada verkko-ohjausta ja sähköposti- tai puhelinohjausta. Ohjaus on vapaaehtoista ja se on lähiopetuksen lisäksi saatavaa ohjausta tai opetusta. Ryhmäohjausta oli kerran kuukaudessa noin tunnin lähipäivien yhteydessä. Vastaajat arvioivat, että heidät oli perehdytetty näyttössä osoitettavaan tutkinnon osaan hyvin tai erittäin hyvin. Tämän koulutuksen opiskelijoiden tuen tarpeet tutkinnon tai sen osan suorittamiseksi oli selvitetty erittäin hyvin yhteistyössä vastaajien kanssa. Yrittäjäopiskelijoille tarjottiin mahdollisuutta yksilöohjaukseen ja ohjaajana toimivat asianomaisen aiheen kouluttaja-asiantuntijamme.

Hensun rakentamisen yhteydessä syventyvät olemassa oleva osaaminen, tutkinnossa vaadittava osaaminen sekä osaamisen osoittaminen - mitä tulee näyttää, miten ammattitaito saadaan näytetyksi sekä missä ympäristössä se tapahtuu. (Puheenaiheita syksy 2004, 17.) Yrittäjäopiskelijoiden hensut tehtiin liitteen 2 mukaisille lomakkeille. Hensu-lomakkeella on valmiina yrittäjän ammattitutkinnon pakolliset osat eli liikeidean täsmentäminen, liiketoimintasuunnitelman laatiminen ja liiketoimintasuunnitelman toteuttaminen. Kunkin tutkinnon osalle on asetettu tavoite ja osaan sisältyvät aiheet ammattitaitovaatimuksineen. Tutkinnon suorittaja suunnittelee kullekin tutkinnon osan aiheelle hänelle parhaiten soveltuvan näyttöaineisto- ja näyttöajankohdan. Hensu allekirjoitetaan ja sitä seurataan ja tarkennetaan yksilöllisten tarpeiden mukaan.

Vastaajien kanssa yhteistyössä oli määritelty näyttöympäristö ja näyttöajankohdat joidenkin vastaajien mielestä kohtalaisesti, kuitenkin useimpien mielestä vähintään hyvin. Opiskelijat suunnittelivat hensuissaan lähinnä kuukausitasolla näyttöaikansa. Lopullisen näyttöajankohdan valinta tuli oppilaitoksesta ja näyttöajassa huomioitiin toiveet mahdollisuuksien mukaan.

Uutta oppilaitoskohtaista näyttösuunnitelmaehdotusta suunnitellaan parhaillaan yrittäjätyöryhmässä, joka muodostettiin Aihe-oppilaitosten yrittäjän ammattitutkinnon edustajista. Henkilökohtaisten näyttösuunnitelmien kehittämistyön lähtölaukaus oli 12.10.2005 Kuopiossa opetushallituksen järjestämässä liiketalouden, hallinnon ja yrittäjyyden aikuisten näyttötutkintoja järjestäville oppilaitoksille

järjestetyssä seminaarissa. Seminaarin tavoitteena oli luoda yhteistä näkemystä henkilökohtaisten näyttösuunnitelmien laatimisen keskeisistä kysymyksistä, edistää hensujen kehittämistä sekä yhtenäistää ja kehittää käytäntöjä niiden laatimisessa. Yrittäjätyöryhmä palautti yhteisen yrittäjän ammattitutkinnon henkilökohtaistamisen näyttösuunnitelman projektiryhmälle Kauppakamari-instituuttiin helmikuun loppuun mennessä 2006.

3.3 Aikuinen oppijana

Mooren (2005, 142–158) mukaan Suomessa opiskelijoiden ikärakenne on muuttunut ja tällä hetkellä yli kolmasosa kaikista opiskelijoista on täyttänyt 30 vuotta. Nykypäivän ihmisellä on vaikuttamismahdollisuuksia yleensä sekä työelämässä että yhteiskunnallisessa toiminnassa ja näin ollen monet haluavat olla mukana myös oman opiskelunsa suunnittelussa ja toteutuksessa. Pitkään työelämässä toimineilla aikuisilla on paljon kokemusta ja osaamista omalta alaltaan. Oppiminen tapahtuu jo olemassa olevan tiedon pohjalta, mikä asettaa vaatimuksia opetusjärjestelyille ja -sisällöille ja on huomioitava oppimisen suunnittelussa. Aikuisopiskelijat voivat pyrkiä tietoisesti tarkastelemaan kriittisesti aikaisemmin oppimaansa ja refleктоimaan³ tähänastista asiantuntijuuttaan. (Korhonen 2004, 161.) Korhosen (161–162) mukaan aikuisen oppijan reflektion kohteet perustuvat aiempiin kokemuksiin, olettamuksiin ja tietoperustaan sekä oppimisympäristössä kohdattuihin tilanteisiin ja uuteen tietoon.

Aikuiskoulutuksessa opetuksen painopiste on tasa-arvoisessa, oppimista tukevassa ja ohjaavassa vuorovaikutussuhteessa sekä oppimisen ohjaamisessa. Konstruktivistisessä oppimiskäsityksessä vuorovaikutusprosessi nousee keskeiseen asemaan. Aikuiselle on elämäkokemuksen myötä kertynyt paljon tietoja ja taitoja, joita vasten hän tulkitsee uutta tietoa ja havaintojaan ympäristöstä. Tiedon vastaanottaminen on aktiivista ajattelutoimintaa: uusi tieto rakentuu ja muuntuu aikaisempien kokemusten ja tietojen varassa. (Tynjälä 1999, 37–40.) Se mitä aikuiset oppivat muodollisen koulutuksen puitteissa, ei välttämättä

³ ³ Reflektio tulee latinan sanasta re-flecto, taivuttaa taaksepäin; kääntää, muuttaa. Heijastamisen merkitysyhteys tulee heijastavasta pinnasta joka suuntaa kohteen takaisin katsojaan. Reflektiivinen ajattelu on meta-ajattelua, jossa ajattelu ajattelee ajateltua (Kotila 2003, 65–66.)

ole peräisin tietystä koulutusohjelman sisällöstä vaan oppimista tapahtuu muun muassa sosiaalisessa vuorovaikutuksessa. Nopeasti muuttuvassa maailmassa tarvitaan ihmisiä, jotka ovat itsenäisiä ja pystyvät käsittelemään ja muokkaamaan tietoa, niin että se auttaa oman työn kehittämisessä ja erilaisten ongelmien ratkaisussa (Ojanen 2000, 40–44.)

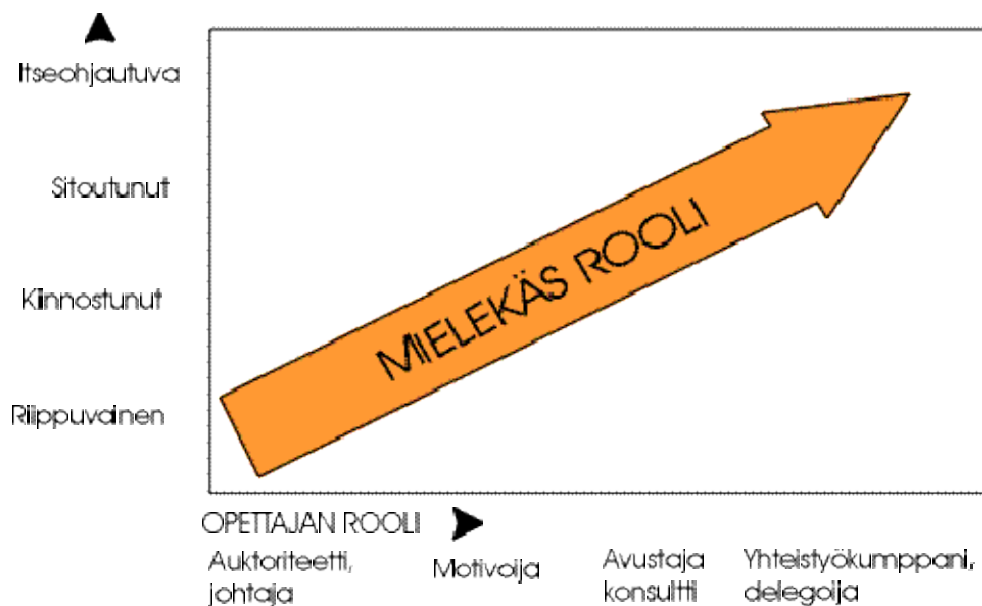
Aikuiset opiskelevat vain omien tarpeidensa mukaisesti. Se edellyttää toimivia ohjausjärjestelmiä ja monimuoto-opetuksen käyttöä erilaisissa ympäristöissä. Ohjauksen kohteena ovat ohjattavan ajatteluprosessit ja niiden muuttuminen ja kehittyminen. Pääpaino on reflektiivisellä ohjauksella, jossa ohjaaja auttaa ohjattavaa itse löytämään ratkaisunsa. Ohjaus tähtää Farmerin (1989) mukaan siihen, että aikuisoppija voisi sovittaa opiskelunsa muuhun elämäntilanteeseensa (Lehtinen & Jokinen 1996, 30).

Nopeasti kehittyvä informaatioteknologia on vauhdittanut oppimisympäristöjen muuttumista yhä avoimemmiksi. Avoimet oppimisympäristöt antavat aikuisoppijoille paljon valinnanmahdollisuuksia paikan ja ajan suhteen ja mahdollistaa opiskelun etenemisen henkilökohtaisen oppimissuunnitelman mukaan. Avoimet oppimisympäristöt edellyttävät uudenlaisia tuki- ja neuvontapalveluita ja mm. tässä koulutuksessa verkkoympäristö (Moodle) toimi opetuksen tukena. Uusien oppimisympäristöjen ja -muotojen kehittämisestä on puhuttu paljon, mutta nämä periaatteet eivät ole riittävästi siirtyneet käytäntöön. Taloudelliset tekijät ja tehokkuusvaatimukset ovat usein johtaneet riisuttuihin koulutusjärjestelyihin..

Itseohjautuvuus on aikuiskoulutuksessa keskeinen käsite. Malcolm S. Knowlesin andragogisten perusoletusten mukaan aikuisen minäkäsitys kehittyy riippuvuudesta kohti itseohjautuvuutta ja työ- sekä elämäkokemus toimivat oppimisen lähteinä. Aikuisen oppimisvalmiudet suuntautuvat hänen sosiaalisten rooliensa kehittämiseen, ja tietoa halutaan soveltaa välittömästi. Aikuiskoulutuksessa luodaan itseohjautuvuuteen ja ongelmakeskeisyyteen perustuvia oppimisympäristöjä. Oppilaat nähdään itseohjautuvina ja aktiivisina tiedon rakentajina ja yksilöinä, jotka kykenevät suunnistamaan oman aktiivisuutensa varassa erilaisten tietoverkkojen, yksilöllisten oppimispolkujen ja koulutustarjottimien maastossa koulutuksen valikoivina asiakkaina. Itseohjautuvuuteen vedoten

myös oppilaitokset ovat siirtäneet entistä enemmän vastuuta oppimisesta oppijoille itselleen. (Filander 2005, 213.) Opiskelijan itseohjautuvuusvalmiuden yhteys voidaan nähdä kuviossa 3 myös suhteessa opettajan rooliin. Kuviossa Grow (1991,211) jakaa oppijan itseohjausvalmiuden mukaan neljälle tasolle. Opettaja-ohjaaja on ryhmitelty vastaavalla tavalla. Riippuvien oppijoiden opettaminen on Grown mielestä tyypillisesti opettajajohtoisesta ja sisältöpainotteista. Toisessa ääripäässä itseohjaavat oppijat ovat halukkaita ja kykeneviä ottamaan täyden vastuun oppimisestaan. Ohjaaja on konsultti ja delegoija. (Lehtinen & Jokinen 1996, 36-37.) Monimuoto-opetus tukee itseohjautuvuutta. Se on keino lisätä opiskeluun joustavuutta ja tukea yksilöllisyyttä. Monimuoto-opetus on huomioitava opetussuunnitelmaa laadittaessa, jolloin on ratkaistava, mitä sisältöjä voidaan jättää tuetun itseopiskelun varaan ja mitä etä- ja itsenäistä opiskelua varten.

OPISKELIJAN ITSEOHJAUTUVUUS

KUVIO 3. Opiskelijan itseohjautuvuusvalmiuden yhteys opettajan optimaaliseen rooliin (Grow:n SSDL-malliin perustuen, ks esim. Lehtinen ja Jokinen 1996, 35-40)

Aikuisten kohdalla itseohjautuvuus ei aina ole itsestään selvä asia, vaikka työelämässä toimiminen ja elämäkokemus kaiken kaikkiaan ovat omiaan kehittämään itseohjautuvuutta. 1990-luvulla tehdyt tutkimukset osoittavat, ettei valmius itseohjautuvuuteen ja itseohjattuun oppimiseen ole kaikkia aikuisia koske-

va ominaisuus. (Koro 1999, 16.) Palautekyselyn avoimessa kysymyksessä tämä ilmeni seuraavasti:

Koko kurssiin sisältyvän oppimateriaalin omaksuminen ja itseopiskeluun käytetty aika sekä lähi-opetus ei ole ollut omalta osaltani riittävää.

Kouluttajan tehtävä on huomioida opiskelijoiden yksilölliset ominaisuudet ja valita kullekin oppijalle sopivat työ- ja toimintatavat. Tavoitteena on, että aikuisopiskelija oppisi oppimaan elinikäiseksi oppijaksi.

Aikuisen opiskelumotivaatio on yleensä hyvä, sillä opiskelu merkitsee hänelle eri asioita kuin nuorena. Useimmiten taustalla on halu kehittää itseään, ammatillisen osaamisen lisääminen tai uranvaihto. Aikuisten oppimismotivaatioon vaikuttavat yksilötekijät, mutta myös yhteisölliset tekijät ovat entistä merkittävämpiä. Usein syvällisen ja ymmärtävän oppimisen välttämätön edellytys on yhteisöllisyyden kautta koettu solidaarisuus ja siinä tapahtuva dialogi. (Koro 1999, 8-10.) Oppimismotivaation peruslähtökohtana on ihmisen sisäinen halu oppia. Sisällöllinen motivaatio syntyy epätasapainotilasta oman aiemman skeeman ja opittavan ajattelu- toimintamallin välillä. (Engeström 1990, 45.) Engeström (1990, 32–33) täsmentää myös ehdot sisällöllisen opiskelumotivaation syntymiselle ja säilymiselle. Kirjassa *Modernit oppimisympäristöt* palautetaan mieliin, että pelkkä ulkoinen palaute ei saisi olla opiskeluprosessin käyttövoimana, vaan opiskelulla pitää olla opiskelijalle omakohtaista, sisäistä merkitystä (Meisalo ym. 2003, 36).

Suuri haaste aikuiskoulutuksessa ovat opiskelijoiden erilaiset lähtökohdat ja ominaisuudet oppijoina, sillä heillä saattaa olla hyvinkin eritasoinen perus- ja ammattikoulutus. Joillakin saattaa olla vaikeuksia tuottaa kirjallista materiaalia ja toisille itsensä ilmaiseminen toisten läsnäollessa voi olla vaikeaa. Vaikka aikuinen olisi hyvin motivoitunut opiskelemaan, hänen oppimistaan voivat rajoittaa vaikkapa lapsuusajan koulunkäynnin pettymykset ja ikävät kokemukset. Toisaalta hyvä motivaatio sekä perhe- ja työelämän tuki auttavat häntä selviytymään vaikeistakin opiskelutehtävistä. Aikuisten oppimisen ohjaajana toimivan

on kuunneltava herkällä korvalla ohjattaviensa odotuksia niin oppimistavoitteiden ja sisältöjen asettamisen kuin opiskeluprosessin toteuttamisen suhteen (Koro 1999, 16). Ammatillisessa aikuiskoulutuksessa pyritään opiskelumotivaatiota lisäämään henkilökohtaistamisella sekä opinnoissa että tutkinnon suorituksessa. Ohjauksen merkitys aikuisen oppimisessa voi olla luoda motivaatiota, kohottaa itsetuntoa ja rohkaista opiskeluun sekä itseohjautuvuuteen. Ohjauksella voidaan myös tukea konkreettisesti aikuisen opiskelua ja auttaa opiskelijaa tietoisiksi omien tietojen ja aikaisemman kokemuksen soveltamisesta tulevaan ammattiin. Ohjauskeskustelu on kahden toisiaan arvostavan ihmisen kohtaaminen ja ohjauksessa on lähdettävä kunkin opiskelijan yksilöllisistä tarpeista.

4 OHJAUS NÄYTTÖTUTKINTOPROSESSISSA

4.1 Ohjauksen määrittelyä

Ohjaus voidaan ymmärtää ja määritellä eri tavoin eri yhteyksissä. Ohjausta voidaan tarkastella sen taustalla olevan teoriataustan mukaan. Ohjauksesta puhuttaessa on myös viitattu toisaalta opetus- ja ihmissuhdeammateissa käytettävään työmenetelmään, erityiseen ammatillisen keskustelun muotoon, toisaalta institutionaaliseen toimintaan, ohjauksen alaan, jolle on asetettu tietyt sisällölliset tavoitteet, esimerkiksi oppilaanohjaus. Ohjauksen kohteena voi olla yksilö, ryhmä tai laajempi yhteisö. Ohjausta työmenetelmänä käsittelevät määritelmät poikkeavat toisistaan sen mukaan, korostetaanko niissä itse menetelmää, ohjaajan ja ohjattavan välistä vuorovaikutussuhdetta vai sitä prosessia, johon ohjauksella pyritään vaikuttamaan. (Onnismaa & Pasanen & Spangar 2000, 6-7.)

Ohjaus- ja neuvontatyöstä puhuttaessa viitataan tavallisimmin englannin kielen käsitteeseen counselling ja guidance. British Association of Counsellors (= brittiläinen ohjaus- ja neuvontatyön yhteisjärjestö) kuvaa ohjaus- ja neuvontatyötä seuraavasti (Onnismaa ym. 2000, 7):

Ohjaus- ja neuvontatyössä toimitaan silloin, kun henkilö, jolla on säännöllisesti tai tilapäisesti ohjaajan rooli, antaa tai sopii antavansa aikaa, huomiota ja kunnioitusta asiakkaan roolissa olevalle henkilölle. Ohjauksen tehtävänä on antaa asiakkaalle tilaisuus tutkia, keksiä ja selkeyttää tapoja, elää voimavaraisemmin ja hyvinvoivemmin.

Määritelmä alleviivaa ohjauksen avointa ja prosessimaista luonnetta.

Kanadalaisen ohjauksen asiantuntija, konstruktivistista näkökulmaa edustava psykologi R. Vance Peavyn (2004, 32-33) mukaan ohjaus on sosiaalisen elämän alueelle sijoittuvaa, ihmisten välistä sosiaalista toimintaa. Ohjaus on suoraan tavallisten ihmisten sosiaalisessa elämässä kohtaamien ongelmien ratkaisemiseen tähtäävää toimintaa. Sosiodynaamisessa ohjaussuhteessa kysymys on enemmänkin kumppanuuteen perustuvasta prosessista. Sekä ohjaajalla että avunhakijalla on tärkeää annettavaa ohjauskeskusteluun. He molemmat ovat "yhdessä tutkivan" roolissa, ei niin, että toisella on asiantuntijan rooli ja toisella avuttoman rooli. Huomiota kiinnitetään ohjaajan ja asiakkaan väliseen toimivaan vuorovaikutukseen ja viestintään. Dialoginen viestintä, jossa tieto virtaa molempiin suuntiin, on sosiodynaamisessa auttamisessa ensisijainen viestintän laji. Aito dialogi on harvinaista ohjauskeskusteluissa, sillä useimmat meistä eivät ole kehittäneet niin hyvää kuuntelemisen taitoa ja niin suurta avoimuutta yhteisen merkityksen ja ymmärryksen luomisen prosessille, mitä dialogi vaatii.

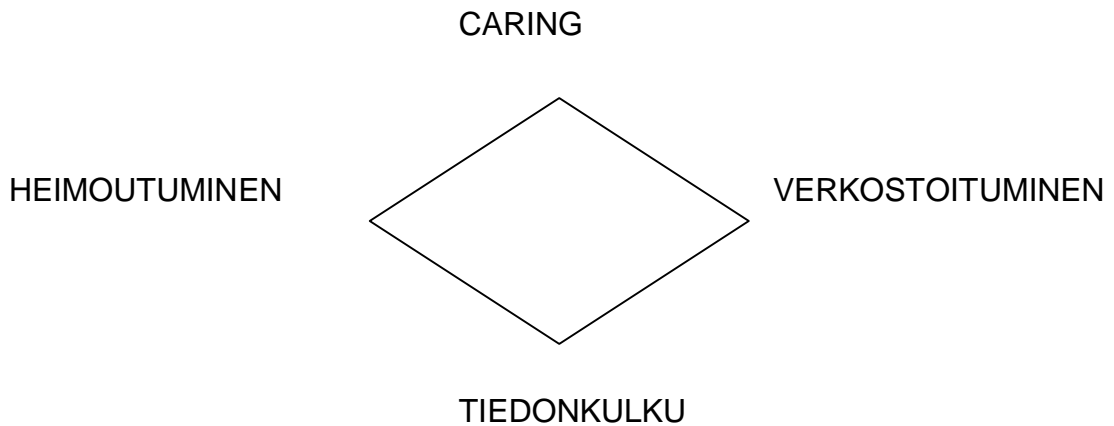
Pasasen (2000,124) mukaan ohjaus on ihmisten normaaleissa elämäntilanteissa kohtaamien vaikeuksien käsittelyä. Se on hyvin lähellä konsultointia, joka aikuiskoulutuksessa alkaa ennen koulutusta tapahtuvasta informaation jakamisesta ja peruskartoituksesta. Ohjaus on tukemista, rinnalla kulkemista, kasvamiseen tai muutokseen saattamista siinä suunnassa, johon ihminen itse pyrkii. Ohjauksen lähtökohtana on tuottaa sellaista vuorovaikutusta, että ohjattava tulee kuulluksi, hyväksytyksi ja ymmärretyksi sekä pääsee eteenpäin. Ohjauksessa tarvitaan nimenomaan aikaa, huomiota ja kunnioitusta. Ohjausdialogin ja ohjaustoiminnan kautta luodaan asiakkaalle mahdollisuuksia nähdä ja tehdä asioita uudesta näkökulmasta ehkä hieman toisin. Näin ohjaus voidaan käsittää

myös kaikenlaisen elämänsuunnittelun vuoropuhelun menetelmänä. (Onnismaan ym. 2000, 7.)

Aikuiskoulutuksen piirissä opettajien pelkoja ohjaustyötä ja -käsitettä kohtaan ovat ääripäissään leimanneet toisaalta ns. terapiakäsitys ja toisaalta mielikuva tarkkaan annettavasta ohjannasta ja neuvonnasta. Ohjauksessa ei ole tavoitetta opettaa tai antaa opetuksia. Perinteisiin neuvonta- ja ohjaustöihin on liittynyt usein sellainen ajatus, että saatuaan opastusta ihmisten oletetaan toimivan rationaalisesti saamiensa neuvojen mukaan. Nämä uudet ohjeet johtavat suoraan muutokseen ihmisten käyttäytymisessä ja tilanteessa. (Onnismaa ym. 2000, 7) Ohjauksessa kuitenkin vältetään autoritääriiseen tietoon tukeutumista. Niin ikään ohjauksessa pidättäydytään yksilön patologisoinnista, mikä on ohjauksen olennainen ero suhteessa terapiaan (Pasanen, 2000, 124.)

4.2 Oppijan ja ohjaajan rooleista ohjauksessa

Opiskelijoiden ohjaamiseen aikuisen ohjauksessa voidaan käyttää vaihtelevia tapoja kuten erilaisia oppimisympäristöjä ja välineitä. Lappeenrannan teknillisen yliopiston aikuisen oppimisen tehostamiseen ja tuloksellisuuteen tähdännyt koulutusprojekti pyrki luomaan edellytyksiä oppimisen itseohjautuvuuteen ja korostamaan optimaalista kombinaatiota ohjaajan ja oppijan roolien yhteensovittamisessa. Projektin tulokset olivat lupaavia. Itseohjautuvan opiskelun tukemiseksi luotiin ohjausrakenne (salmiakkimalli), joka muodostui kuvion 4 mukaisesti neljästä kokonaisuudesta: caring, verkostoituminen, tiedonkulku sekä heimoutuminen. Mallin tukipalvelut olivat jatkuvasti aikuisopiskelijoiden käytävissä. (Karjalainen, Klemi, Lonka & Saksa 2004, 250.)

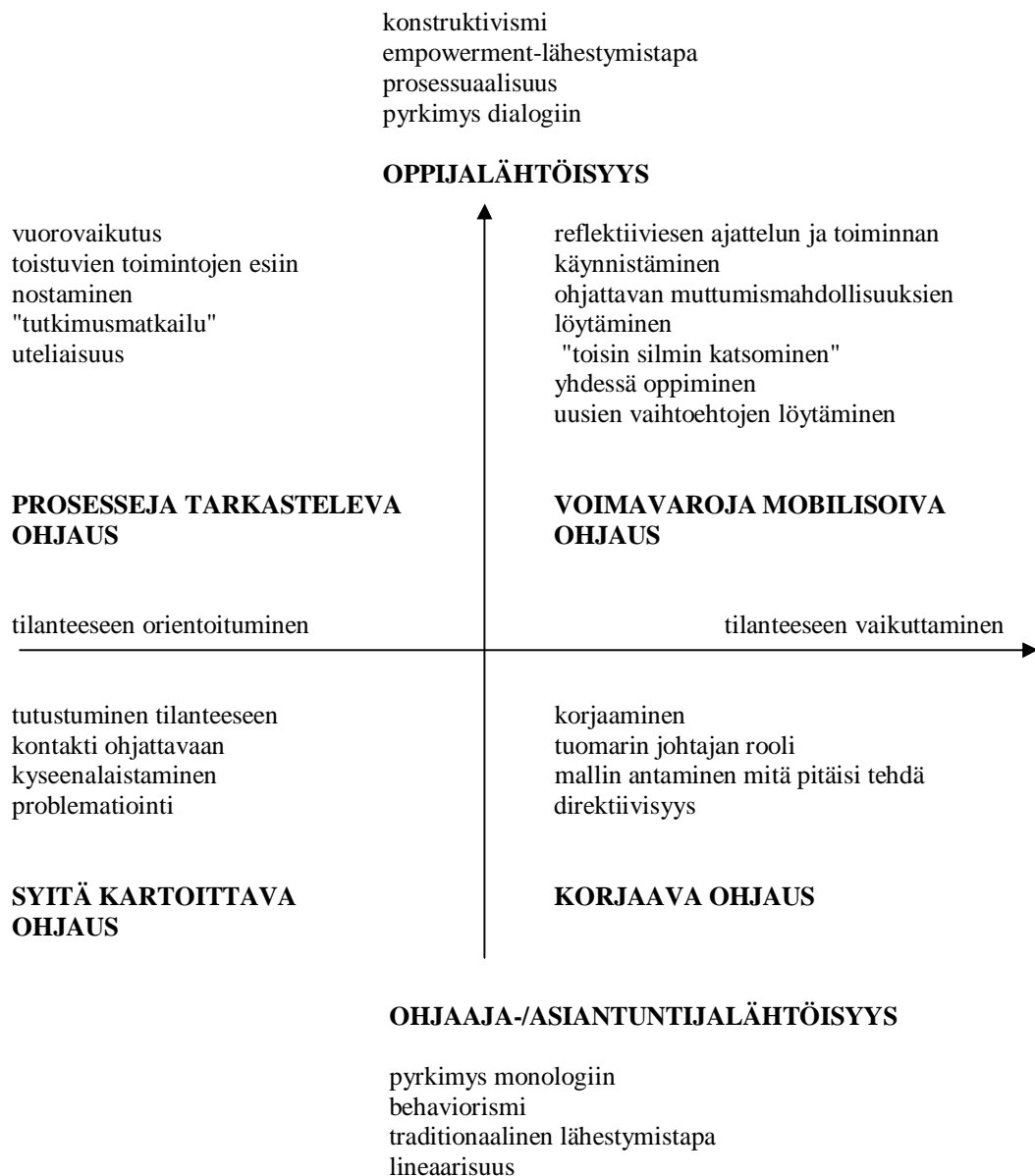

KUVIO 4. Salmiakkimalli (Kvist, Lonka, Saksa 2001) (Karjalainen ym. 2004, 251).

Pääkäsite mallissa on caring, välittäminen. Käsite voidaan jakaa mekanistiseen "opiskeluelinkaaren" seuraamiseen (mm. opinnot, aikataulut, eteneminen, laatu) sekä "pehmeämpään" huolenpitoon. Aikuisopiskelija pyritään huomioimaan kokonaisuutena. Verkostoitumiseen liittyy mm. oikean ja oikea-aikaisen informaation kulku, mikä on erittäin tärkeää työssäkäyvälle, toisella paikkakunnalla asuvalle aikuisopiskelijalle. Opiskelija voi tällöin keskittyä oppimiseen ja luottaa siihen, että oikea informaatio on saatavilla jatkuvasti tietoverkkojen välityksellä. Heimoutumisen tavoitteena on opastaa aikuisopiskelijaa löytämään oma asemansa tiedeyhteisössä. Kaikkiin edellisiin käsitteisiin liittyy keskeisenä osana oikea-aikaisuus. Tiedonkulussa tavoitteena on, että tietoa on saatavana oikeaan aikaan, ja että opiskelijoiden kysymyksiin vastataan mahdollisimman nopeasti. Salmiakkimallissa verkostoitumisen merkitys tulee korostumaan opinnoissa entisestään, ja opiskeluun pyritään saamaan mukaan entistä vahvemmin opiskelijoiden työnantajayrityksiä.

Helmikuussa 2006 pohdimme ammatillisen opettajakoulutuksen lähipäivillä oppimisen ohjausta. Huomasimme, että on melko haasteellista tehdä ohjaustyötä, jossa oppijan ja ohjaajan todellisuudet kohtaavat vain häviävän pienen hetken. Kuviossa 5 esitetään kouluttajamme Kirsti Vänskän konstruktivistiseen oppimisa- ja ohjauskäsitykseen perustuva jaetun asiantuntijuuden mahdollistava ohjausmalli. Jaettu asiantuntijuus voidaan nähdä käsitteenä, joka voisi parhaiten jäsentää monelle oppimisen alueelle ulottuvan henkilökohtaistamisen vaikeasti hahmotettavia toimijoita ja niiden roolia (Harju 2005). Ohjauskeskustelun malli

on jäsennetty nelikentäksi, jossa ohjaajan toimintaa tarkastellaan yhtäältä ohjaajan ohjauksellisen tausta-ajattelun suhteen ja toisaalta sen suhteen, onko ohjauskeskustelulla tarkoitus orientoitua asiakkaan tilanteeseen vai myös vaikuttaa siihen. Onko ohjaajan toiminta behavioristista vai konstruktivistista, jossa ohjaaja haluaa saada selville oppijan kokemukset. Ohjaus voi siten olla prosesseja tarkasteleva, voimavaroja mobilisoiva, syitä kartoittava tai korjaava ohjaus. Ohjauksellinen ajattelutapa määrittelee sen, miten ohjaaminen tapahtuu.

KUVIO 5. Jaetun asiantuntijuuden mahdollistava ohjausmalli (Vänskä 2005)

Ohjauskeskustelu alkaa oppijan elämänkontekstiin orientoitumisella. Se tapahtuu asiantuntijälähtöisesti, jolloin ohjaaja tuo omat tulkintansa ja havaintonsa oppijan arjesta esille, ja ohjaustilanne jatkuu asiantuntijan määrittämien merkitysten pohjalta. Tällöin ohjaaja kysyy, kyseenalaistaa ja johtaa keskustelua omien tulkintojensa pohjalta. Keskustelu voi olla myös oppijälähtöistä, jolloin oppija antaa arjelleen ja tavalleen toimia oman merkityksensä ja tulkintansa. Hän selittää, pohdiskelee ja kyseenalaistaa omaa toimintaansa, jolloin keskustelu jatkuu oppijasta käsin, oppijakeskeisesti.

Ohjaus etenee sen mukaan, mikä on ohjauksen tarkoitus ja sen perusteella valittu ohjaustapa. Korjaavassa ohjauksessa opettaja toimii tietojia, neuvoja, malleja, toimintavaihtoehtoja ja ohjeita antavana asiantuntijana. Vaarana on, että jos ohjaaja toistuvasti valitsee korjaavan ohjauksen ja jos hänen ajattelunsa perustuu traditionaaliseen lähestymistapaan ja behavioristiseen käsitykseen ohjauksesta, hän tulee tukeneeksi oppijan riippuvuutta ohjaajasta/asiantuntijasta ja tämän näkemyksistä. Kun ohjaaja valitsee oppijan voimavarojen mobilisoimista tukevan ohjauksen, jaettu asiantuntijuus ja oppimiskumppanuus korostuvat: ohjaaja toimii yhdessä oppijan kanssa ohjattavan reflektiivisen ajattelun ja toiminnan käynnistämiseksi, uusien vaihtoehtojen ja muuttumismahdollisuuden löytämiseksi. Ohjauksellinen toimintatapa edellyttää ohjaajalta empowerment-lähestymistapaa ja konstruktivistista käsitystä ohjauksesta yleensä. Ohjaus tukee silloin oppijan autonomiaa, reflektiivisyyttä ja itsenä muuttumismahdollisuuksien löytämistä. (Vänskä 2006.)

Kaikki keskustelut oppijan kanssa ovat ohjaus ja arviointitilanteita. Ohjaajan tehtävänä on edesauttaa oppijan omaa ajattelua tukevien metakognitioiden (=tietoisuuden omasta tietämisestä) kehittymistä tukemalla häntä löytämään itsensä ja oma tyyliinsä sekä luomalla onnistuneet oppimisen puitteet. Ohjaajalla tulee olla kyky virittää oppijassa kysymyksiä ja tarvetta etsiä ratkaisuja eli harjaannuttaa oppijan ajattelun ja ymmärryksen valmiuksia. Laajasti katsottuna ihmisen kehittymisen yhdeksi tavoitteeksi voidaan asettaa aktiivinen oppiminen ja itseohjautuvuus, jotka kehittyvät ohjaajan ja ohjattavan välisessä keskinäisessä vuorovaikutuksessa. (Ojanen 2000, 30–31.) Ammattitutkinnoissa opettaja auttaa tutkinnon suorittajaa kehittämään itselleen tutkinnossa tarvittavat val-

miudet. Häneltä vaaditaan osaamista aikuisten ihmisten kohtaamiseen ja oppimisen asiantuntijuutta. Oman haasteensa asettaa näyttötutkintojen henkilökohtaistaminen. Ohjauksen ydintä on prosessinomaisuus, suunnitelmiin palaaminen ja niiden arviointi opiskelun kuluessa. Ohjausprosessissa on tärkeää opettajan kyky kuunnella opiskelijaa ja huomioida hänen elämäntilanteen vaikutus opiskeluun.

4.3 Ohjaus ja sen menetelmät näytön suunnittelussa

Ohjausta näyttötutkintojärjestelmässä voidaan tarkastella erilaisista näkökulmista: ammattina, toimintajärjestelmänä ja -ympäristönä, vuorovaikutuksen tuottamisen tapana, auttamisen metodologiana ja prosesseina (Gunnar ym. 2004, 16). Ohjaus ammattina liitetään opettajuuteen. Ohjaus toimintaympäristönä ja toimintaa muuttavana työmuotona on tarpeen näyttötutkintojärjestelmän toiminnan kannalta. Vuorovaikutuksessa opiskelijalla on mahdollisuus reflektoida toimintaa, ajatuksia ja kokemuksia. Ohjaus auttaa opiskelijaa löytämään merkityksiä hänen omille työtehtävilleen. Opiskelijalla on myös mahdollisuus kohdata toinen aikuinen, joka on aidosti kiinnostunut hänen oppimisestaan ja ammatillisesta kehitymisestään. Tällöin ohjaaja itse persoonana toimii reflektiopintana. Ohjaus on aikuisten näyttötutkinnoissa erittäin tärkeää ja välttämätöntä.

Ohjauksen tarve on suurin opintojen alussa ja näyttöön valmistauduttaessa. Ohjausta tarvitaan opintojen käynnistämiseen, jolloin kannustetaan ja tuetaan opiskelijaa hahmottamaan omat ammatilliset taitonsa suhteessa tutkinnon ammattitaitovaatimukseen. Opintojen alussa tapahtuu myös aikaisemman opitun tunnistaminen ja tunnustaminen. Ohjaus on prosessi, joka etenee koko aikuisoppijan henkilökohtaistetun näyttötutkintopolun ajan. Sen tavoitteena on tukea oppijaa löytämään ja rakentamaan hänelle itselleen sopivin näyttötutkintopolku erilaisia oppimisympäristöjä parhaalla mahdollisella tavalla hyödyntäen. Jokainen ohjaustilanne on erilainen ja jokaisella ohjauskerralla on oma tavoitteensa. (Gunnar ym. 2005, 17.) Sille on varattava riittävästi aikaa.

Näyttötutkinnossa ohjaus on vaiheittain etenevä oppimisprosessiin sisäänrakennettu kokonaisuus, jolla tuetaan opiskelijaa hänen oppimisprosessissaan mm. näyttöihin valmistauduttaessa. Ohjausta toteutetaan sekä yksilö- että ryhmäohjauksena. Ryhmä- ja henkilökohtaisella ohjauksella tuetaan tutkinnon suorittajan valmistautumista näyttöön. Näyttötoiminnan ohjauksella on olennainen merkitys aikuisuuden ja yksilön huomioon ottamisessa sekä näyttötutkintojärjestelmän kehittämisessä joustavaksi ja aikuisia palvelevaksi. Yksilö- ja ryhmäohjausta voidaan toteuttaa lähi- tai etäohjauksena. Etäohjaus voi tapahtua kirjeitse, puhelimitse, sähköpostitse tai verkossa.

Yksilöohjaus, dialogi

Keskustelu, dialogi on tärkein ohjauksessa käytettävä menetelmä. Ihmisen kasvu täyteen ihmisyyteen mahdollistuu suhteessa toisiin, yhdessä toisten ihmisten kanssa, dialogissa. Ihmisten välinen vastavuoroisuus, itseys ja toisuus toteutuu parhaimmillaan silloin, kun ihminen osaa suhtautua aidosti toiseen ihmiseen toisena. Aito ja avoin suhtautuminen sallii toiseuden. "Toinen ihminen on aina osa elämäntilannettani ja todellisuuttani." (Ojanen 2000, 60–61.) Keskustelu edellyttää ennen kaikkea kuuntelemisen taitoa avoimuuden ja epävarmuuden sietämistä. Aarnion ja Enqvistin (2001, 14) mukaan dialogi tarkoittaa ihmisten tasavertaiseen osallistumiseen perustuvaa yhdessä ajattelemista ja perehtymistä johonkin asiaan tai toimintaan. Peavyn (2004, 32–33) mukaan ohjauksessa pyritään saavuttamaan ymmärrystä ja dialogisessa keskustelussa etsitään yhteistä maaperää tasavertaisina osallistujina.

Kuuntelu on dialogisessa keskustelussa hyvin keskeistä. Kun kuunnellaan empaattisesti, pyritään ymmärtämään ihmistä ja hänen tarkoitustaan hänen omasta viitekehiksestään lähtien. Ohjaajan tulee olla avoimin mielin, valppaana ja yrittää minimoida omien oletusten ja ennakkoluulojen vaikutusta viestin ymmärtämiseen. Ohjaaja kuuntelee myös hiljaisuutta ja ei-kielellisiä viestejä. Dialoginen keskustelu on tulkinnallinen kokonaisuus, johon kumpikin osapuoli tuo oman panoksensa, tahtonsa, tietona ja kykynsä (Ojanen 2000, 66–67.) Peavyn (2004, 32–33) mukaan aito dialogi on harvinaista ohjauskeskustelussa, koska useimmat meistä eivät ole kehittäneet niin hyvää kuuntelemisen taitoa ja niin

suurta avoimuutta yhteisen merkityksen ja ymmärryksen luomisen prosessille, mitä dialogi vaatii. Mulvaneyn (2004) mukaan dialogi on ennen kaikkea keskustelua; kirjallista tai suullista, kahden tai useamman osallistujan välillä. Dialogin aihe on tärkeä puhujille. Näyttöön liittyvät asiat ovat opiskelijoille usein vieraita, sen vuoksi erilaiset, konkreettiseen tukeen ja neuvontaa liittyvät opastustilan- teet määritellään merkityksellisiksi.

Pirkko Nurmen (2005, 3) mukaan jokainen opettaja on opettaessa ohjaustoi- minnan keskiössä. Opettajan tulee selvittää kurssilla arvioinnin kriteerit ja kes- kustella opiskelijan kanssa tämän tavoitteista lähtökohtana aikaisempi osaami- nen. Kannustava asenne (=dialogisuus) heijastuu opettajalle takaisin opiskeli- jan oppimisintona ja vähentyneinä poissaoloina. Hänen mukaan keskeistä oh- jausmallissa on dialogisuus eli keskustelu ja toiminnasta sopiminen. Palaute- kyselyn avoimessa vastaustilassa eräs opiskelija antoi palautetta ohjauksesta seuraavasti:

Ohjauksen dialogiin liittyvät vuorovaikutustaidot kiitettäviä.

Ryhmäohjaus

Ryhmällä tarkoitetaan ohjattua, tavoitteellista ryhmää, jolla on alku ja loppu. Tällaisia ovat kaikki koulutusryhmät. Ryhmäksi mielletään tavallisesti 2-20 hen- kilöä. Ryhmän merkitys on keskeinen näyttötutkintotavoitteisessa aikuiskoulu- tuksessa. Vaikka osallistujat ovat hankkineet omaa osaamistaan hyvinkin eri- laisilla tavoilla ja erilasten elämäkokemusten kautta ja kulkevat henkilökohtais- ta oppimispolkuaan, kaikilla on yhteinen tavoite: tutkinnon suorittaminen. (Gun- nar ym. 2005, 29.) Ammatillisessa aikuiskoulutuksessa ohjauksellisuus on työ- ote, jolla opettaja seuraa, havainnoi ja luotsaa opiskelijoiden ryhmää. Opettajan ja ryhmän välinen aito, luottamuksellinen vuoropuhelu antaa opettajalle tärkeää tietoa ryhmästä ja sen jäsenistä.

Yrittäjäkoulutuksessa hopsin ja hensun laatiminen aloitettiin yhdessä ryhmän kanssa. Opettajana opastin ja ohjasin ryhmää siten, että kaikki se osaaminen, minkä opiskelijat ovat jo elämänsä varrella eri tavoin hankkineet, tulisi esiin ja näkyväksi. Näin oppijat voivat hyödyntää toistensa kokemuksia ja suunnitelmia,

jotka puolestaan innostavat ja sitouttavat ryhmää oppimaan yhdessä. Ryhmäohjaus on helppo toteuttaa, kun se voidaan nivoa muuhun ryhmässä tapahtuvaan toimintaan. Yrittäjäkoulutuksessa oli lähipäiviä suhteellisen vähän ja jokaisella oli oma aihealueensa ja luennoitsijansa. Pääopettajana ohjasin lähipäivien yhteydessä ryhmää keskimäärin tunnin kuukaudessa.

Verkko-ohjaus

Tietotekniikan kehittyminen on mahdollistanut myös verkko-ohjauksen toteuttamisen. Internetin avulla pystytään yhdistämään entistä monipuolisemmin eri kommunikaation muotoja jo olemassa oleviin koulutusta koskeviin tiedonlähteisiin. Etäopiskelussa ohjauspalveluja käyttävät opiskelijat voivat kommunikoida ryhminä keskenään tai ohjausalan ammattilasten kanssa. Verkko-ohjauksen toteutustapa verkossa voi olla inhimillistä (vastavuoroinen ohjauskeskustelu) tai teknistä (tietoresurssin hyväksikäyttö). Verkko-oppimisen yksi perusta on opiskelijan itseohjautumisessa. Se on mahdollista vain henkilökohtaistavan ohjaustyöskentelyn sisällä, sillä henkilökohtaistaminen tähtää juuri itseohjautuvaan ja omavastuiseen opiskeluun ja oppimiseen. Kun ohjaaja tunnustaa opiskelijoiden itsellisyyden lähtökohdaksi, siitä seuraa rohkaiseminen. Ohjaajan tehtävän on pyrkiä saamaan esille opiskelijoilla olevia tietoja, taitoja ja kokemuksia ja perustaa oppimisen eteneminen niihin. Verkko-oppimisen ohjauksen käytännöissä tunnustaminen, rohkaiseminen ja tukeminen toteutuvat sisäkkäin, toisistaan.

Verkkodialogin perustana voidaan pitää kognitiivista eläytymistä keskustelukumppanin ajatuksenkulkuun. Tavoitteena on pyrkimys ymmärtää toisen kognitiivista toimintaa, jonka lähtökohtana on kunnioittava suhtautuminen toiseen. Opiskelija saa tukea, kunnioitusta, aikaa ja neuvontaa sekä tietoa tarvittaessa. Parhaimmillaan ohjaus on tasavertainen neuvottelutilanne, jossa yhdessä pyritään löytämään käsiteltävään asiaan sopivin ratkaisu. Verkkopedagogiikka mahdollistaa välittömän palautteen, joka on tärkeä motivointikeino.

Vuorovaikutteinen ohjauskeskustelu asettaa osallistujille omat vaatimuksensa. Ohjaaja tunnistaa vuorovaikutuksen kautta opiskelijoiden ohjaustarpeita ja mahdollisia ongelmia, ja valitsee tilanteen mukaan parhaiten soveltuvan toimin-

tamuodon. Verkon oppimisprosessi konkretisoituu lähinnä kirjoitettuna keskusteluna. Opiskelijalta vaaditaan verkossa oman opiskelun ohjaamisen taitoa. Verkkoympäristö on auttanut osaltaan yrittäjäopiskelijoita orientoitumaan koulutukseen lähipäivien välillä. Palautteessa vastaajat ilmaisivat, että he voivat saada ohjausta erilaisin ohjausmenetelmin esim. verkossa hyvin tai erittäin hyvin. Kun henkilökohtaiseen ohjaukseen ei löydy aikaa, verkko- tai muu ohjaus antaa ajankäyttöön joustavuutta. Aikuisen opiskelijan todellisuudesta opiskelija kirjoitti palautteessaan seuraavasti:

Jos asuisin lähempänä, pystyisin paremmin hyödyntämään henkilökohtaista yhteydenpitoa. Koulutuksen vastuuopettaja on hoitanut oman osuutensa kiitettävästi. Kiitos! Olet tehnyt hienoa työtä.

5 NÄKÖKULMIA NÄYTÖN OHJAUKSEN HENKILÖKOHTAISTAMISEEN

Kehittämistyöni tavoitteena oli osaltaan kehittää yrittäjän ammattitutkinnon näyttöjen ohjausta ja omaa osaamistani henkilökohtaistamisessa. Meneillään oleva yrittäjän ammattitutkinto ja sen opiskelijat ovat olleet näkökulmana työlleni. Olen myös keskustellut henkilökohtaistamiseen liittyvistä asioista sekä oppilaitoksemme että muiden aikuiskoulutustusten näyttötutkintotoimintaan osallisten kanssa ja näin syventänyt tietämystäni asiassa.

Ohjaus painottuu usein opiskelun alkuvaiheeseen. Ongelmaksi runsaassa alkuvaiheen ohjauksessa voi muodostua uuden tiedon runsas määrä, jolloin opiskelijat eivät välttämättä ehdi omaksua lyhyessä ajassa kaikkea uutta tietoa esimerkiksi hopsit ja hensut. Ohjauksen asteittainen tarjoaminen koulutuksen eri vaiheisiin tulisi suunnitella koulutuksen alussa esimerkiksi tutkinnon osittain. Ohjausmahdollisuudesta tulisi tiedottaa opiskelijoille, jotta he osaisivat käyttää sitä hyväkseen. Yrittäjäopiskelijat olivat vastausten mukaan saaneet halutesaan hyvin yksilöohjausta näytön suunnitteluun. Ryhmäohjausta he olivat saaneet kohtalaisesti.

Aikuiskoulutuksen samoin kuin tämän koulutuksen yleisimpinä ohjausmuotoina on henkilökohtainen ohjaus. Tutkintotavoitteisessa koulutuksessa tämä tarkoittaa henkilökohtaiseen oppimissuunnitelmaan ja näyttösuunnitelmaan liittyvää keskustelua sekä näytön suunnittelun ohjausta. Henkilökohtainen ohjaus tapahtuu tyypillisimmin osana opetustilannetta tai etukäteen sovittuina tapaamisina, mutta myös epävirallisina käytäväkeskusteluina. Ohjaus on pitkälti aikuisopiskelijan omaan aktiivisuuteen perustuva, mikä ilmeni myös tämän koulutuksen palautekyselyn vastauksista.

Tässä koulutuksessa verkko-ohjauksen toteutustapa oli lähinnä teknistä, tietoresurssien hyväksikäyttöä tiedotuksessa ja oppimateriaalin aineistopankkina. Vastavuoroista keskustelua oli jonkin verran oppimissuunnitelmien laatimisessa ja näytön suunnittelussa. Verkko-ohjauksen runsaampi hyödyntäminen antaisi enemmän mahdollisuuksia ohjauksen toteuttamiseen ja mahdollistaisi samalla jatkuvan ajasta ja paikasta riippumattoman yhteydenpidon opiskelijaan. Joidenkin opiskelijoiden kohdalla verkon käyttöä voi rajoittaa opiskelijoiden heikot tiedolliset ja aineelliset resurssit. Kehitettävää on vielä paljon, jotta verkon avulla opiskelijat voisivat entistä joustavammin suorittaa opintojaan ja käydä keskusteluja toisten opiskelijoiden ja ohjaajan kanssa.

Ohjauksen tarve kasvaa oppimisen edistyessä, kun opiskelija orientoituu opiskeluun ja omaksuu oppimaan oppimisen valmiudet; aktiivisuuden ja itseohjautuvuuden. Nämä valmiudet ovat piirteitä, joita ei voida opettaa ulkoisesti. Koulutuksella mahdollistetaan opiskelijoiden osallistuminen näiden taitojen ja valmiuksien tuottamiseen. Aktiivinen oppiminen ja itseohjautuvuus kehittyvät ohjaajan ja ohjattavan välisessä keskinäisessä vuorovaikutuksessa tai toisten opiskelijoiden kanssa. Koulutuksen aikana henkilökohtaistamiseen tarvitaan enemmän kontakteja ja vuorovaikutuksen tuottamista kuin näiden vähentämistä ja opiskelijoiden etäännyttämistä toisistaan ja opettajista suorittamaan tutkintoon eristetyille poluilleen. Vuorovaikutuksellinen oppiminen perustuu vastavuoroiseen palautteenantamiseen ja – vastaanottamiseen. Itsearviointi ja palaute tukee itseohjautuvuuden kehittymistä. Opettajan suunnittelutyön, arvioinnin ja koko koulutuksen suunnittelun tulee perustua opiskelijan itsearvioinnin ideaan. Ohjauksen näkökulmasta on olennaista, että oppijat tiedostavat arviointityös-

kentelynsä tärkeyden oman henkilökohtaisen oppimisen kannalta. Yrittäjäopiskelijat olivat palautteen mukaan saaneet hyvin ohjausta erilaisten ohjausmenetelmien avulla. Heidän mielestään ohjausta oli ollut riittävästi tarjolla, ongelmana oli, että heillä itsellään ei ollut aikaa sen käyttämiseen.

Ammatillisen koulutuksen tulee vastata nopeasti muuttuviin tarpeisiin, joita yhteiskunnassa ilmenee. Koulutuksen järjestäjän on arvioitava jatkuvasti palvelunsa laatua ja omia strategioitaan. Euroopan yhdentyminen on vilkastuttanut keskustelua suomalaisten tutkintojen kansainvälisestä ja kansallisesta tasosta. Oleellista vapaalle liikkuvuudelle on ihmisten työssä hankkiman pätevyyden tunnistaminen ja tunnustaminen. Aikuiskoulutuksilla on tärkeää olla toimintajärjestelmä, joka luo perustan ohjata, johtaa ja kehittää toimintaa. Näytöt sisältyvät tämän toimintajärjestelmän ytimeen. Näyttöprosessia on tärkeää arvioida jatkuvasti ja parantaa sitä omista lähtökohdista käsin. Ohjauksen tavoitteena on, että opiskelija löytäisi merkityksen opinnoilleen ja osallistuisi aktiivisesti oppimaan. Tämä merkitsee mm. henkilökohtaisten oppimissuunnitelmien laadintaa ja ohjausta, verkko-oppimisen kehittämistä ja avointen näyttö- ja oppimisympäristön käyttöä ja kehittämistä.

Tärkeänä ohjauksen kehittämistarpeena voidaan pitää ohjauksellisen asiantuntemuksen lisäämistä aikuisoppilaitoksissa, sillä varsinaista opinto-ohjausta on aikuiskoulutuksissa harvoin tarjolla. Ohjaustaidot nähdään usein avaintekijöinä opettajan roolin muuttumisessa, jolloin henkilökohtaistamisen kohteiden määrittely tuo mukanaan myös kysymyksen opettajan lisääntyneistä pätevyysvaatimuksista. Henkilökohtaistaminen edellyttää opettajalta substanssiosaamisen lisäksi pedagogisia taitoja ja myös erityisesti ohjaamiseen tarvittavia taitoja. Näihin taitoihin kuuluu erityisesti viestintä- ja vuorovaikutustaidot. Tärkeää olisikin kehittää opettajille suunnattua ohjauksen täydennyskoulutusta tai liittää ohjauksen asiantuntemuksen kehittäminen opettajakoulutuksen yhdeksi osa-alueeksi. Erilaiset palkalliset opintovapaat olisivat monella tavoin työtaitoja ja jaksamista uusintava muoto. Uudistuvassa opettajuudessa ei ole kysymys pelkästään opettajan taitojen lisäämisestä, vaan tärkeää on eri oppilaitosten ja koulutusalojen kokemusten ja näkemysten vaihtamiseen liittyvä yhteistyö ja verkostuominen (esim. AiHe-projekti).

Yksittäisen opiskelijan tai opettajan lisäksi oppilaitoksen kulttuurin on tuettava henkilökohtaistamista ja reflektoinnin mahdollistavaa ilmapiiriä. Kehittämisen edellytyksenä on johdon sitoutuminen ja strategiavalinnat. Toimintatapojen muuttaminen voi olla hidasta, kun entiset toimintatavat ovat syvälle juurtuneina. Ohjaukselle ei useinkaan ole turvattu resursseja ja ajallisia raameja, jolloin ohjauksen toteutuminen on opettajan omatoimisuuden varassa tapahtuvaa. Toiminnan kehittämisessä laadullisesti on tärkeää kehittää myös arviointi- ja seuranta järjestelmiä, joiden avulla kerätään palautetta.

LÄHTEET

A 6.11.1998/812. Asetus ammatillisesta aikuiskoulutuksesta. Suomen säädös-kokoelma. Helsinki: Edita.

Aarnio, H. & Enqvist, J. 2001. Dialoginen oppiminen verkossa, DIANA-malli ammatillisen osaamisen kehittämisessä. Opetushallitus. Helsinki: Hakapaino Oy.

Engeström, Y. 1990. Perustietoa opetuksesta. 2.-5. painos. Helsinki: Valtion painatuskeskus.

Filander, K. 2005. Tutkimuksen muuttuvat tähtäyspisteet. Teoksessa Aikuis-kasvatuksen tutkimuspolut. Toim. A. Heikkinen. Vantaa: Dark Oy.

Gunnar M., Pasanen H., Pekkanen M., Räsänen L. & Vuolle-Salonen M. 2005 Ohjaus näyttötutkinnon ja valmistavan koulutuksen henkilökohtaistamisessa. Ohjaus työ tavaksi -videoon liittyvä käsikirja. AiHe-projekti 4 painos Helsinki Hakapaino Oy.

Harju, A. 2005. Henkilökohtaistaminen tutkintotavoitteisessa koulutuksessa. <http://www.oph.fi/nayttotutkinnot/aihe>

Hirsjärvi, S., Remes, P. & Sajavaara, P. 2001. Tutki ja kirjoita. Helsinki: Kirjayhtymä.

Huhtala, A. 2005. Opetusneuvos, Opetushallitus. Seminaari 12.10.2005

Karjalainen, K., Lemi, L., Lonka, L. & Saksa, J-M. 2004. Aikuisopiskelun ohjauksesta: Salmiakkimallin neljä peruskäsitettä. Aikuiskasvatus 3/2004, 248-254.

Korhonen, V. (toim.) 2004. Verkko-opetus ja yliopistopedagogiikka. Tampereen Yliopisto. Tampere: Cityoffset.

Koro, J. 1999. Itseohjautuvuuden ja itseohjatun oppimisen vuosikymmen. Teoksessa Kasvava aikuinen. Yle-opetuspalvelut. Toim. R. Grönstrand. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy.

Kotila, H. (toim.) 2003. Ammattikorkeakoulupedagogiikka. Ajankohtaisia puheenvuoroja. Helsinki: Edita Prima Oy.

L 21.8.1998/631. Laki ammatillisesta aikuiskoulutuksesta. Suomen säädös-kokoelma. Helsinki: Edita.

Laitinen T. 2006. Opettajakorkeakoulun lähipäivien luennoitsija. Jyväskylä 13.2.2006.

Lehtinen, E. & Jokinen, T. 1996. Tutor Itsenäistyvän oppijan ohjaajana Jyväskylän yliopisto. Juva: WSOY:n graafiset laitokset.

Meisalo, V., Sutinen, E. & Tarhio, J. 2003. Modernit oppimisympäristöt. Tieto- ja viestintäteknikka opetuksen ja opiskelun tukena. Pieksämäki: RT-Print Oy.

Moore, E. 2005 Aikuisen muuttuva koulutusidentiteetti. Teoksessa Aikuiskasvatuksen tutkimuspolut. Toim. A. Heikkinen. Kansanvalistusseuran julkaisu. Helsinki: Dark OY.

Mulvaney, R. 2004. Teaching through dialogue.
<http://www.abacon.com/lefton/dialogue.html> (31.1.2006)

Nurmi, P. 2005. Avviisi. Savon ammatti- ja aikuisopiston henkilöstölehti 4/05.

Näyttötutkinto-opas. Tutkinnon järjestäjien ja tutkintotoimikuntien käyttöön. Opetushallitus 2003.

Ojanen, S. 2000. Ohjauksesta oivallukseen. Ohjausteorian kehittelyä. Helsinki: Palmeniakustannus.

Onnismaa J., Pasanen H. & Spangar T.(toim.) 2000. Ohjaus ammattina ja tieteenalana 1 ohjauksen lähestymistavat ja ohjaustutkimus. Juva: WS Bookwell Oy.

Opetushallitus 2005. Henkilökohtaistaminen näyttötutkinnoissa.

Opetusministeriö 2004. Aikaisemmin hankitun osaamisen tunnustaminen koulutusjärjestelmässä. Opetusministeriön työryhmämuistioita ja selvityksiä 2004:27. (Viitattu 3.1.2005)
[Http://www.opetusministerio.fi/julkaisut/koultus/2004/tr27.pdf](http://www.opetusministerio.fi/julkaisut/koultus/2004/tr27.pdf)

Otala, L. 1999. Osaajana opintiellä. Opas elinikäisen oppimisen matkalle. Porvoo: WSOY Kirjapainoyksikkö.

Pasanen, H. 2000. Oppimisen ohjauksen tarve ammatillisessa aikuiskoulutuksessa. Teoksessa Ohjaus ammattina ja tieteenalana 2 ohjauksen toimintakentät. Toim. J. Onnismaa, H. Pasanen & T. Spangar. Porvoo: WS Bookwell Oy, 104-130.

Peavy, R. V. 2004. Sosiodynaaminen näkökulma ja ohjauksen käytäntö. Teoksessa Ohjaus ammattina ja tieteenalana 3 ohjauksen välineet. Toim. J. Onnismaa, H. Pasanen & T. Spangar. Porvoo: WS Bookwell Oy, 16-45.

Puheenaiheita 2004-2005. Viitattu 5.11.2005.
[Http://www.oph.fi/nayttotutkinnot/aihe](http://www.oph.fi/nayttotutkinnot/aihe).

Rikkinen, A. & Heikkinen, E. & Ihanainen, P. & Nurmi, E-L. 2005. Aihe-Projekti - Aikuisopiskelun henkilökohtaistaminen näyttötutkintotoiminnassa 2000-2003. Opetushallitus. Helsinki: Hakapaino Oy.

Ruohotie, P. 2000. Oppiminen ja ammatillinen kasvu. Juva: WS Bookwell Oy.

Tynjälä, P. 1999. Oppiminen tiedonrakentamisena: konstruktivistisen oppimiskäsityksen perusteita. Helsinki: Kirjayhtymä.

Uusitalo, Hannu 2001. Tiede, tutkimus ja tutkielma. Johdatus tutkielman maailmaan. Juva:WS Bookwell Oy.

Validoinnin laatu järjestelmä, Euroval 2005.

[Http://www.institutovirtual.pt/euroval](http://www.institutovirtual.pt/euroval)

Vänskä, K. 2003. Luentomoniste 2006, joka perustuu lisensoitintutkimukseen
Vänskä, K. 2000. Jaettu asiantuntijuus - näkökulmia terveysneuvonnan ohjauskeskusteluun. Jyväskylän yliopisto, liikunta- ja terveystieteiden tiedekunta, terveystieteen laitos.

Ylä-Savon ammattiopiston henkilökohtaistamisen kaavio ja selitys. 2006.

Yrittäjän ammattitutkinto 2001. Näyttötutkinnon perusteet. Opetushallituksen määräys 49/011/2001.

[Http://www.oph.fi/tutkinnonperusteet](http://www.oph.fi/tutkinnonperusteet)

Liite 1

Kansainvälisyys

Henkilökohtaistaminen

Tutkintoon valmistava koulutus

Näyttötutkinnot

0204500355-40-33-04-55-40-33

1. koulutus-
tarjotin

2. koulutus-
tarjotin

3. koulutus-
tarjotin

Kansainvälisyys

Näyttöjen järjestämissuunnitelma

1. moduli

2. moduli

3. moduli

Henkilökohtaistaminen

Laatu

APL - PROSESSI

Tutkinnon suorittaja	Liite 2
Tutkinto	YRITTÄJÄN AMMATTITUTKINTO
Tutkinnon osa	Liikeidean täsmentäminen
Tutkinnon osan tavoite	Näytön suorittaja osaa arvioida omaa ammatillista osaamistaan sekä omia henkilökohtaisia ominaisuuksiaan ja valmiuksiin toimia yrittäjänä sekä pohtia ja suunnitella kehittymistarpeitaan. Hän osaa kriittisesti tarkastella oman liikeideansa lähtökohtia ja visioida sen tulevaisuutta sekä laatia toteutuskelpoisen liikeidean. Näytön suorittaja pystyy hyödyntämään tietotekniikka, asiantuntijatahoja ja eri tietolähteitä liikeidean laatimisessa ja täsmentämisessä.

Osan aihe	Ammattitaitovaatimukset	Näyttöaineisto	Ajankohta/Näytön arviointi
Omien yrittäjävalmiuksien arviointi	- oman ammattiosaamisen, yrittäjävalmiuksien ja kokemuksen kriittinen tarkastelu - omien henkilökohtaisten ominaisuuksien (arvot, terveydentila, taloudelliset tekijät, ajankäyttö, sosiaaliset suhteet yms.) tuomien mahdollisuuksien ja uhkatekijöiden tunnistaminen ja huomioiminen yritystoiminnan käynnistämässä - oman osaamisen kehittämistarpeen tunnistaminen		
Liikeidean lähtökohtien tarkastelu, visiointi.	- toimialatuntemus - uuden tiedon hankinta ja hyödyntäminen eri lähteistä - yritystalouden peruskäsitteiden tuntemus		
Toteutuskelpoisen liikeidean laatiminen	- asiakasryhmien, niiden tarpeiden ja vaatimusten määrittely - oman tuotteen/palvelun laadun ja omaperäisyyden arviointi ja vertailu muihin vastaaviin markkinoilla oleviin tuotteisiin/palveluihin - tuotteiston rakentaminen, kilpailukyvyyn kehittäminen - vaadittavien resurssien (henkiset, taloudelliset, koneet, laitteet, välineet, henkilöstö) tarpeen määrittely - verkostojen kartoittaminen ja hyödyntäminen - tietotekniikan hyödyntäminen		

Tutkinnon suorittaja	
Tutkinto	YRITTÄJÄN AMMATTITUTKINTO
Tutkinnon osa	Liiketoimintasuunnitelman laatiminen
Tutkinnon osan tavoite	Näytön suorittaja osaa valita ja muokata yrityksensä toiminnan kannalta käyttökelpoisen liiketoimintasuunnitelman. Hän osaa vertailla eri yritysmuotoja ja valita niistä omalle yritystoiminnalleen sopivimman sekä päättää yrityksen perustamiseen tarvittavista toimenpiteistä. Näytön suorittaja osaa suunnitella yrityksenä taloutta, markkinointia, tuotteiden ja palvelujen tuotantoa sekä henkilöstöresursseja. Näytön suorittajan on liiketoimintasuunnitelmaa laatiessaan pystyttävä hyödyntämään tietotekniikkaa ja asiantuntijatahoja.

Osan aihe	Ammattitaitovaatimukset	Näyttöaineisto	Ajankohta/Näytön arviointi
Talouden suunnittelu	- yritystalouden suunnittelun ja tarkkailun merkityksen ymmärtäminen, - keskeisten taloussuunnittelun menetelmien hallinta - kirjanpidon periaatteiden tuntemus - tilinpäätöksen ja keskeisten tunnuslukujen analysointi - kannattava tuotteiden hinnoittelu - budjettien, investointi- ja rahoituslaskelmien laatiminen		
Markkinoinnin suunnittelu	- markkinoinnin asema yritystoiminnassa - asiakaskohderyhmän tarpeiden ja vaatimusten tunnistaminen - toimintaympäristön tuntemus ja sen muutoksiin vastaaminen - markkinoinnin kilpailukeinojen hyväksikäyttö		
Tuotannon suunnittelu	- tuotannon kapasiteetin suunnittelu ja mitoitus - ulkoistamisen kannattavuuden arviointi - toiminnanlaadun merkityksen ymmärtäminen		
Henkilöstövoimavarojen suunnittelu	- henkilöstön määrällisen ja laadullisen tarpeen määrittely - henkilöstön ja työilmapiirin kehittämistarpeet - velvoitteet ja asema työnantajana		

Yritysmuodon valinta	- eri yritysmuotojen vastuut ja velvoitteet - yhteisöainsäädännön keskeisten kohtien tuntemus eri yritysmuodoissa - yrityksen toiminnan kannalta sopivimman yritysmuodon valinta		
Yrityksen toiminnan kannalta käyttökelpoisen liiketoimintasuunnitelman laatiminen.	- liiketoimintasuunnitelman realistisuus ja toimivuus - osasuunnitelmien kriittisten tekijöiden ymmärtäminen - suunnitelman riskien ja uhkatekijöiden tunnistaminen - tärkeimpien asioiden painottaminen - suunnitelman mitoittaminen käytettävissä oleviin resursseihin		

Tutkinnon suorittajaa	
Tutkinto	YRITTÄJÄN AMMATTITUTKINTO
Tutkinnon osa	Liiketoimintasuunnitelman toteuttaminen
Tutkinnon osan tavoite	Tutkinnon suorittaja osaa käynnistää ja toteuttaa yrityksen toimintaa laatimansa liiketoimintasuunnitelman mukaisesti. Hän osaa tehdä liiketoi- miin liittyvät sopimukset sekä järjestää yrityksen tuotannon, myynnin ja markkinoinnin sekä toimisto- ja hallintotyöt. Hän pystyy hoitamaan kes- keiset henkilöstöasiat. Tutkinnon suorittaja osaa kehittää henkilökohtaisia valmiuksiaan yrittäjänä sekä tarkastella yrityksensä toiminnan kehiti- tämismahdollisuuksia.

Osan aihe	Ammattitaitovaatimukset	Näyttöaineisto	Ajankohta/Näytön arviointi
Yrityksen toiminnan käyn- nistäminen	- yrityksen perustamisasiakirjojen sisällön ja laati- misen hallinta, rekisteröinti kaupparekisteriin - asiantuntijapalveluiden hyödyntäminen		
Sopimusten laatiminen	- juridisesti pätevien, sisällöllisesti selkeiden ja ulkoasultaan siistien yritystoiminnan perussopi- musten laatiminen itsenäisesti		
Hallinnon ja toimistorutiini- en järjestelyt.	- yrityksen toimistorutiinien ja hallinnollisten tehtävi- en organisointi (tarvittavat henkilöstö, tilat, laitteet, välineet, ulkoa ostettavat palvelut yms.)		
Materiaalitoimintojen jär- jestäminen	- materiaalitoimintojen hahmottaminen osana yritys- toimintaa - materiaalitoimintojen järjestelyjen taloudellisen merkityksen ymmärtäminen.		
Käytännön markkinointi- ja myyntitaidot	- markkinoinnin teoretiedon soveltaminen käytän- töön - asiakaspalvelun merkityksen ymmärtäminen. - omien vahvuuksiaan hyödyntäminen käytännön markkinointi- ja myyntityössä.		

Keskeisimpien henkilöstöasioiden hoitamisvalmiudet.	- henkilöstörekrytoinnin hallinta - työsopimusten laatiminen - työntekijöiden perehdyttämisen järjestäminen - palkanmaksun järjestäminen - henkilöstön osaamisen ylläpitäminen ja työssäjaksamisesta huolehtiminen		
Henkilökohtaisten valmiuksien ja yrityksen toimintavalmiuksien kehittämistarpeiden arviointi.	- realistinen käsitys omista ja yrityksen kehittämistarpeista. - perusteltu kehittämissuunnitelma		

Päiväys ____ . ____ .200__

Allekirjoitukset

Tutkinnon suorittaja

Tutkinnon järjestäjän edustaja

Henkilökohtaisen näyttösuunnitelman toteutumisen seuranta ja tarkennus:

Aihealue/Tutkinnon osa	Suoritettu	Huomioitavaa

Jatka tarvittaessa kääntöpuolelle!

10.3.2006

Liite 3

TUTKINNON SUORITTAJAN PALAUTE NÄYTTÖTUTKINNON SUORITTAMISEN VAIHEESSA

Arvio, miten hyvin seuraavat väittämät pitävät paikkansa oppilaitoksemme arkipäivän toiminnassa. Älä vastaa niihin väittämiin, jotka eivät koske sinun tilannettasi.

1 = erittäin huonosti, 2 = huonosti, 3= kohtalaisesti, 4 = hyvin, 5 = erittäin hyvin

VÄITTÄMÄ

	1	2	3	4	5
1. Aikaisempi osaamiseni työkokemuksesta tai koulutuksestani on huomioitu osaamiseni tunnistamisessa.....	☐	☐	☐	☐	☐
2. Minut on perehdytetty näytössä osoitettavaan tutkinnon osaan.....	☐	☐	☐	☐	☐
3. Tuen (esim. ohjaus, neuvonta, tukiovetus) tarpeeni tutkinnon tai sen osan suorittamiseksi on selvitetty yhteistyössä kanssani.....	☐	☐	☐	☐	☐
4. Yhteistyössä kanssani on määritelty minulle parhaiten sopiva ja suoritettavan tutkinnon osaan soveltuva näyttöympäristö.....	☐	☐	☐	☐	☐
5. Yhteistyössä kanssani on suunniteltu tutkinnon osan näyttöajankohta minulle parhaiten sopivaksi.....	☐	☐	☐	☐	☐
6. Tarpeeni on mahdollisuuksien mukaan ja perustellusti otettu huomioon näytön suunnittelussa ja toteutuksessa.....	☐	☐	☐	☐	☐
7. Minulle on yhteistyössä kanssani tehty henkilökohtainen näyttösuunnitelma (hensu)	☐	☐	☐	☐	☐
8. Olen halutessani saanut neuvontaa näytön suunnittelussa ja ammattitaidon osoittamisessa.....	☐	☐	☐	☐	☐
9. Olen halutessani saanut yksilöohjausta näytön suunnittelussa ja ammattitaidon osoittamisessa.....	☐	☐	☐	☐	☐
10. Olen halutessani saanut ryhmäohjausta näytön suunnittelussa ja ammattitaidon osoittamisessa.....	☐	☐	☐	☐	☐
11. Henkilökohtaisia näyttösuunnitelmaani tarkistetaan tutkinnon suorittamisen aikana.....	☐	☐	☐	☐	☐
12. Voin saada ohjausta erilaisin ohjausmenetelmien avulla (esim. henkilökohtaisesti, sähköpostitse, verkossa).....	☐	☐	☐	☐	☐

Odotuksesi, toiveesi, kehittämis ehdotukset ja muuta palautetta:

LÄMMIN KIITOS PALAUTTEESTASI!